

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ПРИВАТНИЙ ВИЩИЙ
НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «ЗАПОРІЗЬКИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ ТА
ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ»

Кафедра міжнародних відносин, управління та адміністрування
(назва кафедри)

ДО ЗАХИСТУ ДОПУЩЕНА

Зав. кафедрою _____
(підпис)

д.е.н., доц. Михайлик Д.П.
(Науковий ступінь, вчене звання (прізвище та ініціали))

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА
АНАЛІЗ ТА ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ
НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

Виконав

ст. гр. ФБС-119

(підпис)

Г.Р. Швачко

(ініціали та прізвище)

Науковий керівник

к.е.н, доц.

(Науковий ступінь, вчене звання, посада)

(підпис)

В.О. Гнеушева

(ініціали та прізвище)

Запоріжжя

2023

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна бакалаврська робота містить 80 сторінок, 15 таблиць, 6 рисунків, 56 бібліографічних посилань, 4 додатків

Метою роботи є розробка теоретичних, методичних положень і практичних рекомендацій щодо аналізу ефективності використання необоротних активів підприємства, а також пошуку напрямів її підвищення.

Об'єктом дослідження є процес вивчення ефективності використання необоротних активів підприємства.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методологічних та практичних методів і прийомів аналізу ефективності використання необоротних активів підприємства.

В кваліфікаційній бакалаврській роботі розглянуто теоретичні основи ефективності використання необоротних активів підприємств, досліджено теоретичні домінанти визначення поняття «необоротні активи» та їх класифікація, вивчено методичні підходи до оцінки ефективності використання необоротних активів; проведено аналіз наявності, складу та джерел формування необоротних активів ПрАТ «Запоріжжябразив»; зроблено оцінку ефективності використання необоротних активів підприємства; проаналізовано фінансове забезпечення формування необоротних активів; намічено шляхи підвищення ефективності використання необоротних активів ПрАТ «Запоріжжябразив».

АКТИВИ, АМОРТИЗАЦІЯ, ЗНОС, НЕОБОРОТНІ АКТИВИ, ОНОВЛЕННЯ,
ОСНОВНІ ЗАСОБИ, ФОНОВІДДАЧА

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	7
1.1 Сутність, види та нормативно-правове регулювання необоротних активів на підприємстві.....	7
1.2 Інформаційне забезпечення аналізу необоротних активів підприємства.....	16
1.3 Методи аналізу необоротних активів підприємства	19
Висновки до розділу 1	29
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ СТАНУ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПРАТ «ЗАПОРІЗЬКИЙ АБРАЗИВНИЙ КОМБІНАТ».....	31
2.1 Організаційно-економічна характеристика підприємства.....	31
2.2 Аналіз наявності, складу та джерел формування необоротних активів	37
2.3 Аналіз ефективності використання необоротних активів	43
2.4 Аналіз фінансового забезпечення формування необоротних активів....	47
Висновки до розділу 2	50
РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПРАТ «ЗАПОРІЖАБРАЗИВ».....	52
3.1 Шляхи покращення використання необоротних активів	52
3.2 Оцінка ефективності заходів управління активами	57
Висновки до розділу 3	66
ВИСНОВКИ.....	69
ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ.....	74
ДОДАТКИ.....	80

ВСТУП

Наявність кризових значних тенденцій у вітчизняній економіці, збільшення конкурентної боротьби і змінність факторів зовнішнього середовища спонукають до необхідності знаходження додаткових переваг для підприємства, які дадуть можливість організувати стійке і дієве існування суб'єкта господарювання. Ключовою конкурентною перевагою виступає виробничий потенціал підприємства, який представляє собою масив можливостей щодо забезпечення найбільш вірогідного випуску продукції за наявних виробничих ресурсів. Також, важливою складовою потенціалу виробничого підприємства виступають необоротні активи. Безпосередньо від наявності і дієвості застосування необоротних активів залежать такі головні показники діяльності виробничо-господарської підприємства, як обсяги виробництва і реалізації, прибутковість, доходність тощо. Варто зазначити, що в умовах сьогодення однією із ключових проблем виступає незадовільний стан необоротних активів із погляду ефективної експлуатації. Отже, трактування теоретико-методичних основ аналізу ефективності використання необоротних активів посідає важливе місце у системі наукових досліджень. Місце необоротних активів в діяльності підприємства неможливо переоцінити, тому що вони генерують виробничу і техніко-технологічну основу для всіх господарських процесів, створюють надійний рівень конкурентоспроможності підприємства.

Проблематика аналізу як одного з важелів управління необоротними активами, та засоби їх фінансування завжди посідали вагоме місце у роботах відомих зарубіжних і вітчизняних науковців. Дослідження наукових праць а також господарської практики вказують на недостатнє розкриття надзвичайно важливих питань, котрі пов'язані із формуванням ефективної політики фінансування необоротних активів підприємств.

Ключові характеристики фінансового аналізу необоротних активів підприємства, а також пошук шляхів підвищення ефективності їх

використання досліджували представники зарубіжної та вітчизняної економічної науки.

Значний внесок у дослідження зазначеної проблематики зробили такі науковці: Атамась Г.П., Богданюк О.В., Брадул О.М., Городянська Л.В., Климова О.С., Мазуркевич І.О., Олійник О.В., Романенко М.А., Семенов А.Г., Поддєрьогін А. та ін.

Отже, ключові питання аналізу ефективності використання необоротних активів підприємства, а також знаходження напрямів її підвищення в реаліях сьогодення є надзвичайно актуальними і потребують подальших наукових досліджень та обґрунтувань.

Метою роботи є розробка теоретичних, методичних положень і практичних рекомендацій щодо аналізу ефективності використання необоротних активів підприємства, а також пошуку напрямів її підвищення.

Завдання роботи:

- розглянути теоретичні основи ефективності використання необоротних активів підприємств;
- дослідити теоретичні домінанти визначення поняття «необоротні активи» та їх класифікацію;
- вивчити методичні підходи до оцінки ефективності використання необоротних активів;
- провести аналіз наявності, складу та джерел формування необоротних активів ПрАТ «Запоріжжябразив»;
- зробити оцінку ефективності використання необоротних активів підприємства;
- проаналізувати фінансове забезпечення формування необоротних активів;
- намітити шляхи підвищення ефективності використання необоротних активів ПрАТ «Запоріжжябразив».

Об'єктом дослідження є процес вивчення ефективності використання необоротних активів підприємства.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методологічних та практичних методів і прийомів аналізу ефективності використання необоротних активів підприємства.

Джерелами слугували наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів, нормативно-правові акти, фінансова звітність ПрАТ «Запоріжжябразив».

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

1.1 Сутність, види та нормативно-правове регулювання необоротних активів на підприємстві.

В процесі виробництва здійснюється поєднання робочої сили і засобів виробництва. Засоби виробництва складаються із засобів праці та предметів праці. У вартісному виразі вони становлять виробничі фонди підприємства, які поділяються на необоротні та оборотні.

Сучасна сфера функціонування вітчизняних підприємств пояснюється надзвичайно складними умовами, котрі викликані не лише політичною ситуацією у країні, котра призвела до нестабільності національної валюти і зменшення купівельної спроможності споживача, а також одночасну експансію іноземних товаровиробників, котрі завойовують усе більшу частку національного ринку.

Шермет О.О. вказує на те, що: «під впливом вищезазначених чинників зростає конкуренція на ринку, коли забезпечення стабільності трансформується у виживання вітчизняних підприємств. Важливою запорукою успіху сьогодні стає не просто забезпечення максимізації прибутку, а збереження стабільності у фінансовій, інвестиційній та господарській діяльності підприємства. Забезпеченість виробничого процесу необоротними активами в оптимальній кількості та ефективне управління ними є необхідною умовою стабілізації та нормального функціонування. Однак для ефективного управління необоротними активами потрібно насамперед чітко визначити сутнісні характеристики цієї економічної категорії» [54, с. 54].

Голов С.Ф. зазначає: «у зарубіжній практиці поняття необоротні активи визначається по-різному. У Швейцарії необоротні активи в активі балансу

об'єднані в одну групу - основні засоби; в Росії - оборотні активи, які включають нематеріальні активи, основні засоби та дохідні вкладення у матеріальні цінності, в Німеччині - основний капітал та фінансові активи; в Естонії - основне майно (довгострокові фінансові інвестиції, матеріальне основне і нематеріальне майно); у Єгипті - основний (основні засоби), моральний (нематеріальні активи) та ресурсний капітал (природні багатства)» [8, с. 165].

Нижче подано наукові погляди вітчизняних вчених стосовно визначення сутності поняття «необоротні активи».

«Необоротні активи - сукупність майнових цінностей підприємства, які багаторазово беруть участь у процесі господарської діяльності і які переносять на продукцію свою вартість частинами» - Диба В. М. [12, с. 146] .

«Необоротні активи - нематеріальні ресурси та матеріальні ресурси, що є власністю підприємства і забезпечують його функціонування, термін корисного використання яких становить більше одного року чи операційного циклу» - Кузнецов В., Михайленко О. [22, с. 320].

«Необоротні активи - матеріальні, нематеріальні та фінансові ресурси, термін корисного використання яких перевищує календарний рік (або операційний цикл)» - Мочерний С. В. [27, с. 555].

«Необоротні активи - це сукупність матеріальних і нематеріальних ресурсів та прав, які належать суб'єкту господарювання, беруть участь у виробничому процесі, переносять свою вартість на продукцію частинами та корисний ефект від використання яких очікується отримувати протягом періоду, який становить більше одного року» - Сеймон В. С. [40, с. 8].

«Необоротні активи - це майно підприємства, яке призначене для тривалого використання у процесі фінансово-господарської діяльності» - Шелудько В. М. [53, с. 98].

Наголосимо на тому, що, визначення, запропоновані вченими, суперечливі. Загальновизнаного тлумачення змісту категорії активи необоротні не існує. Це можна пояснити наявністю великої кількості підходів

до визначення цієї категорії, що вказують на еволюцію поглядів в економічній теорії. Незважаючи на багато думок, при визначенні природи необоротних активів вчені за їхніми переконаннями, як правило, діляться на дві групи. Одна група вважає, що необоротні активи є майновою цінністю підприємства, інша - що це матеріальні та нематеріальні ресурси.

Однак, підсумовуючи висловлювання дослідників, можна сказати, що необоротні активи - це активи, які надійно виражаються у своїй вартості, використовуються компанією протягом тривалого часу (більше одного року) і які, як очікується, принесуть користь у майбутньому.

Отже, на підставі вивчення літературних джерел можемо виокремити основні характерні ознаки необоротних активів підприємства рисунок 1.1.

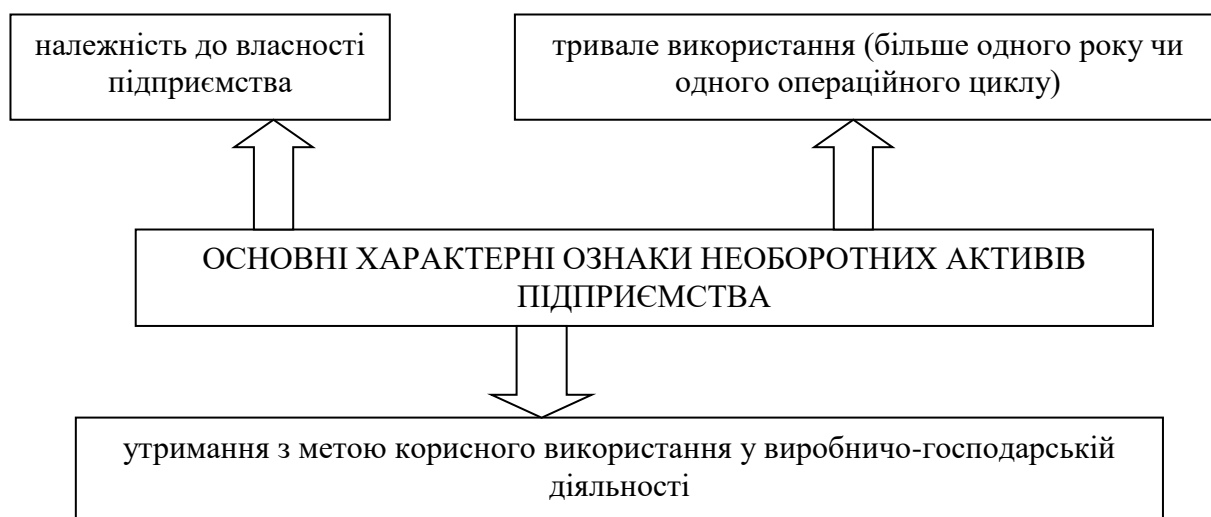

Рис. 1.1. Основні характерні ознаки необоротних активів підприємства.

Такі науковці як Дибба В. М. та Сеймон В. С. наголошують на тому, що: «в процесі корисного тривалого використання у виробничо-господарській діяльності необоротні активи переносять свою вартість на вартість виготовленої продукції» [12, 40].

Ми вважаємо, що процес нарахування виступає взаємопов'язаним із процесом утримання і застосування активів необоротних, отже акцент на перекладанні вартості є обов'язковим. Окрім того, вважаємо необхідним

доповнення переліку об'єктів переносу вартості - продукції виготовленої вартість - також вартістю послуг наданих товарів та ін.

Вітчизняні нормативно-правові джерела також трактують сутність певних категорій економічних, також і активів необоротних, розгалуженість котрих представлено на рисунку 1.2.

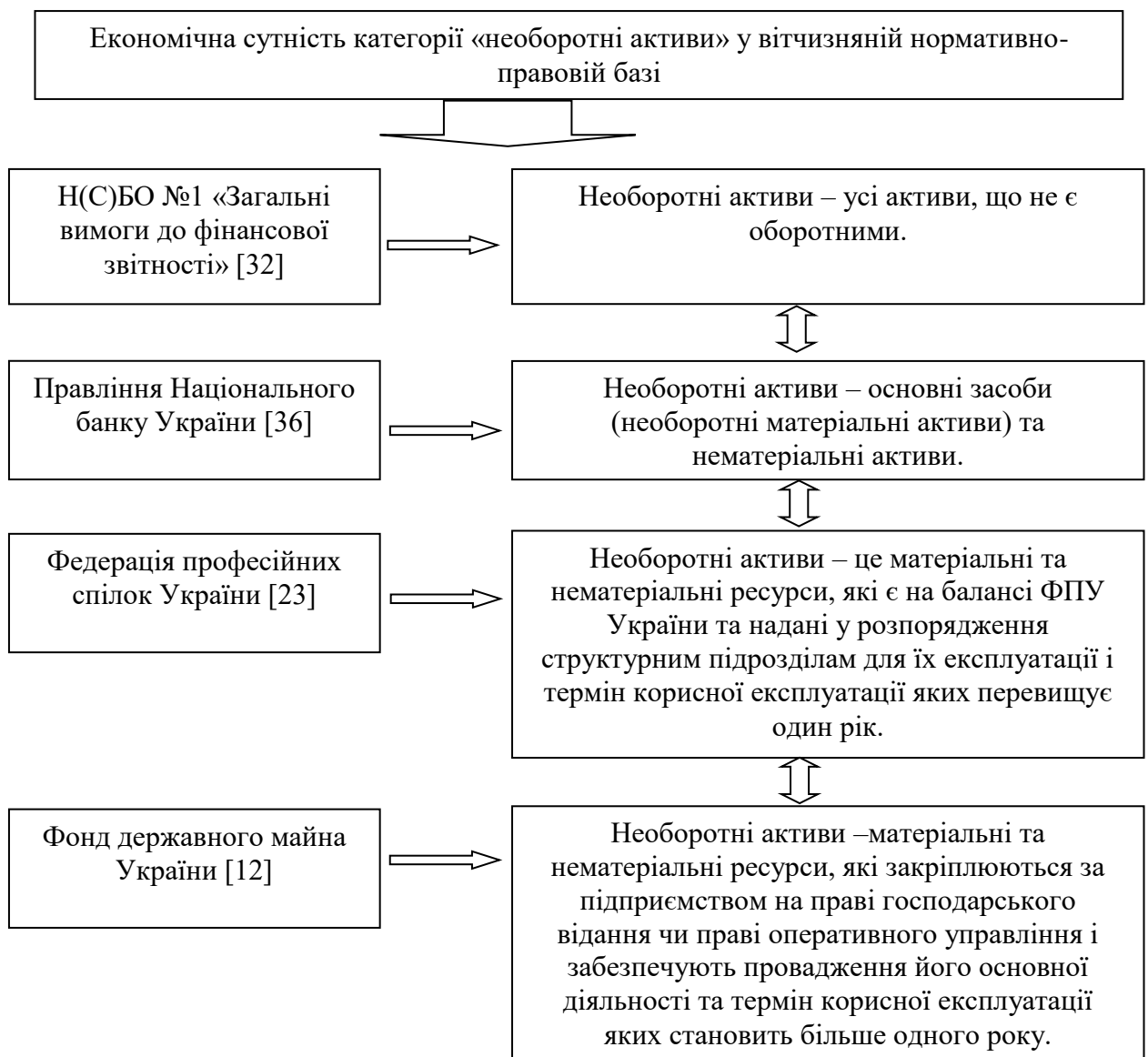

Рис. 1.2. Економічна сутність категорії «необоротні активи» у вітчизняній нормативно-правовій базі.

Нормативно-правове регулювання здійснюється за законами України, а саме:

- Податковим кодексом України а саме Стаття 145 «Класифікація груп основних засобів та інших необоротних активів»;
- Господарським кодексом України у розділі III «Майнова основа господарювання»;
- Глава 14 «Майно суб'єктів господарювання»;
- Стаття 138. Право оперативного використання майна;
- Стаття 141. Особливості правового режиму державного майна у сфері господарювання;
- Стаття 145. Майновий стан та облік майна суб'єкта господарювання

Ці статі регулюють майно, адже основні фонди є складовою підприємства.

Окрім цих кодексів також регулювання основних фондів здійснює П(С)БО 7 «Основні засоби» визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про основні засоби, інші необоротні матеріальні активи та незавершені капітальні інвестиції в необоротні матеріальні активи, а також розкриття інформації про них у фінансовій звітності.

Підсумовуючи тлумачення сутності економічної активів необоротних, котрі представлені у вітчизняних нормативно-правових джерелах, доцільно наголосити на тому, що під необоротними активами варто розуміти активи, котрі застосовуються підприємством в його господарюванні на протязі певного проміжку часу (більше року одного) і після застосування котрих підприємство отримуватиме в майбутніх періодах економічні вигоди; а вартість їх можна достовірно визначити.

Варто зазначити, що у бухгалтерському обліку до активів необоротних відносять:

- основні засоби;
- інші необоротні активи матеріальні;

- нематеріальні активи;
- довгострокові фінансові інвестиції;
- довготермінова дебіторська заборгованість;
- відстрочені податкові активи;
- гудвіл.

Відповідно до П(С)БО 7 «Основні засоби»: «до основних засобів належать матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва, очікуваний термін корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік)» [33].

П(С)БО 8 свідчить про те, що: «такими матеріальними активами можуть бути будинки, споруди, передавальні пристрої, машини та обладнання, транспортні засоби, інструменти, прилади, інвентар, робоча і продуктивна худоба, багаторічні насадження та інші основні засоби. До інших необоротних матеріальних активів належать такі матеріальні активи, як бібліотечні фонди, малоцінні необоротні активи, тимчасові (нетитульні) споруди, природні ресурси, інвентарна тара, предмети прокату тощо. Нематеріальний актив - це довгострокові вкладення в придбання об'єктів промислової та інтелектуальної власності, а також інших аналогічних майнових прав, що визнаються об'єктом права власності конкретного підприємства і приносять дохід у конкретний період часу. До об'єктів промислової власності відносять право на винахід, промислові зразки, товарні знаки і знаки обслуговування» [34].

На думку Богданюк О.В.: «нематеріальні активи є найбільш значимих складових підприємств, вони можуть виступити гарантом їх присутності, конкурентоспроможності, що забезпечить постійну прибутковість провідних компаній та підприємств. З одного боку, нематеріальні чинники все активніше використовуються у всіх сферах діяльності (здатних привести в дію механізм інноваційного розвитку), а з іншого - ще знаходять своє

теоретичне осмислення вченими і правове оформлення законодавцями. Натепер ситуація в галузі управління нематеріальними активами на підприємствах залишається недосконалою [3].

Хом'як Р.Л. вважає, що «пов'язано це насамперед з такими наявними в Україні проблемами: 1) облікове законодавство звужує склад нематеріальних активів, зокрема, зараховуючи витрати зі створення багатьох нематеріальних активів на витрати звітного періоду; методика обліку деяких об'єктів інтелектуальної власності взагалі відсутня; 2) одночасно з існуванням нематеріальних активів, які в господарській діяльності підприємства знаходяться або на правах власності, або на ліцензійній основі (як позикові), методичний підхід до відображення нематеріальних активів у звітності однаковий, що приводить до збільшення вартості майна (з позиції використання витратного підходу) і не дає об'єктивної оцінки для тих користувачів, які не можуть вимагати додаткової інформації; 3) досить часто облікова вартість нематеріальних активів набагато нижче ринкової вартості, що приводить до заниження майнового стану підприємства, оскільки в обліку, як правило, використовується витратний підхід; 4) унікальні нематеріальні активи часто не враховують у балансі, наприклад, гудвіл не враховується в балансі підприємства, доки не відбудеться акт купівлі-продажу підприємства» [49, с. 185].

В практичній діяльності до необоротних активів відносять майнові цінності усіх видів із терміном використання більше року одного та вартістю більше 15 мінімумів неоподатковуваних доходів громадян.

Варто наголосити на тому, що засоби основні є найбільш значимою частиною активів необоротних, котрі утримує підприємство із метою їх застосування у виробничому процесі або ж поставки товарів, послуг, робіт, передачі в оренду особам іншим, або ж з метою реалізації функцій адміністративних та соціально-культурних, передбачуваний строк корисного застосування котрих більше року одного.

Шеремет О.О. відзначає, що: «не належать до основних засобів:

- предмети терміном служби менше одного року незалежно від їх вартості;
- спеціальні інструменти і спеціальні пристосування підприємств серійного і масового виробництва певних виробів або для виготовлення індивідуального замовлення незалежно від їхньої вартості;
- спеціальний одяг, спеціальне взуття, а також постільні речі незалежно від їхньої вартості і терміну служби;
- формений одяг, призначений для видачі працівникам підприємства, незалежно від вартості й терміну служби.

Основні засоби підприємства включають:

Виробничі основні засоби - частина основних засобів, яка бере участь у процесі виробництва тривалий час, зберігаючи при цьому натуральну форму. Вартість основних виробничих засобів переноситься на вироблений продукт поступово, частинами, у міру використання. Відновлення цих засобів здійснюється через капітальні інвестиції» [54, с. 175-179].

Буряк П.Ю. наголошує на тому, що «основні виробничі засоби з обліком їх виробничого призначення поділяються на такі групи:

А. Будівлі і споруди. До них належать - будинки основних, допоміжних, обслуговуючих цехів, депо, гаражі промислового підприємства, конструкторські бюро, керування, контори, піднімальні і відкриті гірські видобутки, нафтові і газові шпари, димарі і водонапірні башти на окремих фундаментах, дороги для усіх видів транспорту усередині підприємства, дамби, греблі, канали.

Б. Передавальні пристрої. До них належать - водорозподільні пристрої, спорудження електропередачі і зв'язку, каналізаційні спорудження, газопроводи.

В. Машина та устаткування. До них належать - робочі машини й устаткування, вимірювальні і регулюючі прилади, лабораторне устаткування, обчислювальна техніка, транспортні засоби.

Г. Виробничий і господарський інвентар. До них належать - механізовані і ручні інструменти усіх видів, що ріжуть, що давлять, ударні, а також усілякі пристосування, різні предмети господарського і виробничого характеру.

Д. Інші основні засоби. Невиробничі основні засоби - це житлові будинки та інші об'єкти соціально-культурного й побутового обслуговування, які не використовуються у господарській діяльності і перебувають на балансі підприємства» [47, с. 257].

На відміну від засобів основних виробничих засоби основні не виробничі не приймають участь у виробничому процесі та не переносять вартість свою на продукт вироблений. Відновлення реалізується за рахунок прибутку, котрий в розпорядженні підприємства залишається.

Подольська В.О. та Яріш О.В. визначають «структура основних виробничих засобів - це співвідношення окремих їх груп. Підприємство зацікавлене в оптимальному підвищенні питомої ваги активної частини виробничих засобів. На структуру основних виробничих засобів впливають:

- виробничі та матеріально-технічні особливості галузі;
- форми суспільної організації виробництва;
- форми відтворення основних засобів;
- рівень автоматизації і механізації;
- кліматичні та географічні умови розміщення» [31, с. 312].

1.2 Інформаційне забезпечення аналізу необоротних активів підприємства

Будь-яке підприємство, вступаючи у взаємовідносини з іншими суб'єктами зовнішнього середовища, прагне отримати та оцінити інформацію щодо їх діяльності з метою прийняття ефективного управлінського рішення для реалізації власних економічних інтересів.

Фінансова інформація – це систематизований набір відповідних інформативних показників, необхідних для проведення аналізу, планування та підготовки ефективних управлінських рішень щодо фінансово-господарської діяльності підприємства.

Оцінка фінансового стану підприємства здійснюється на основі даних, що представлені в першу чергу в фінансовій звітності підприємства.

Згідно Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» фінансова звітність – це бухгалтерська звітність, що містить інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за звітний період».

Загальні вимоги до фінансової звітності викладені в Національному положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [11].

Склад фінансової звітності:

- Баланс (Звіт про фінансовий стан);
- Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупні доходи);
- Звіт про рух грошових коштів (за прямим методом);
- Звіт про рух грошових коштів (за непрямим методом);
- Звіт про власний капітал;
- Примітки до річної фінансової звітності;
- Додаток до приміток до річної фінансової звітності «Інформація за сегментами».

Окрім перерахованих форм, необхідно мати додаткову інформацію про підприємство, яку не завжди можна виділити із фінансових звітів.

Склад звітності повністю відповідає вимогам Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку.

Мета фінансової звітності – надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан, результати діяльності та рух коштів підприємства.

Так, інформація щодо фінансового стану та результатів діяльності часто використовується як основа для прогнозування майбутнього фінансового стану.

У фінансовій звітності повинна міститись достовірна та зіставна інформація про фінансовий стан, результати діяльності підприємства, рух його грошових коштів, зміни у складі власного капіталу.

Згідно НП(С)БО 1 фінансова звітність повинна містити інформацію про [14]:

- назву, організаційно-правову форму та місцезнаходження підприємства (країну, де зареєстроване підприємство, адресу його офісу);
- короткий опис основної діяльності підприємства;
- назву материнської (холдингової) компанії підприємства;
- середню кількість працівників підприємства протягом звітного періоду;
- дату затвердження фінансової звітності;
- повідомлення про складання фінансової звітності за міжнародними стандартами фінансової звітності;
- дату, станом на яку наведені ного показники фінансового звіту, або період, який він охоплює (якщо період, за який складено фінансовий звіт, відрізняється від звітного періоду, то причини і наслідки цього повинні бути розкриті у примітках до фінансової звітності);
- обрану облікову політику шляхом опису;
- принципи оцінки статей звітності;

- методи обліку щодо окремих статей звітності;
- іншу інформацію, розкриття якої передбачено відповідними НП(С)БО.

За НП(С)БО 1, звітний період, зазвичай, становить календарний рік.

Фінансова звітність не обмежується лише балансом (звітом про фінансовий стан), звітом про фінансові результати (звітом про сукупний дохід), звітом про рух грошових коштів, звітом про власний капітал, а містить і примітки, які забезпечують деталізацію і обґрунтованість статей фінансової звітності, а також інша інформація, розкриття якої передбачено відповідними національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку або міжнародними стандартами фінансової звітності.

Основним звітним документом підприємства є Баланс (Звіт про фінансовий стан) (Додаток А).

Баланс – звіт про фінансовий стан підприємства, який відображає на певну дату його активи, зобов'язання і власний капітал.

Метою складання балансу є надання користувачам повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан підприємства на звітну дату.

Елементами балансу, безпосередньо пов'язаними з визначенням фінансового стану підприємства та змін у ньому, є:

- активи – ресурси, контрольовані підприємством в результаті минулих подій, використання яких, як очікується, призведе до отримання економічних вигод у майбутньому;

- зобов'язання – заборгованість підприємства, яка виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють в собі економічні вигоди;

- власний капітал – частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань.

Підсумок активів балансу повинен дорівнювати сумі зобов'язань та власного капіталу.

В активі балансу показують наявність та розміщення майна.

Статті активу розташовані залежно від ступеня ліквідності майна (за зростанням ліквідності), тобто від того, наскільки швидко даний вид активу може бути переведений в грошову форму. Розділи балансу також складаються в порядку зростання ліквідності.

Зобов'язання відображається у балансі, якщо його оцінка може бути достовірно визначена та існує ймовірність зменшення економічних вигод у майбутньому внаслідок його погашення.

Пасив балансу відображає джерела фінансування коштів підприємства, згруповані на певну дату за їх приналежністю, призначенням та терміновістю повернення.

У звітних балансах показники активу і пасиву наводяться на початок року і кінець звітного періоду. Інформація, що наводиться у балансі, дозволяє вивчити склад та структуру активів підприємства та його капіталу, оцінити майновий стан, ліквідність, платоспроможність та фінансову стійкість.

1.3 Методи аналізу необоротних активів підприємства

Початковим етапом оцінки фінансового стану суб'єкта господарської діяльності є аналіз фінансових звітів.

За допомогою аналізу фінансових звітів проводять:

- попередню (загальну) оцінку фінансового стану підприємства;
- аналіз кредитоспроможності підприємства та ліквідності його балансу;
- аналіз платоспроможності та фінансової стійкості підприємства;
- аналіз фінансових результатів підприємства;
- аналіз обігу оборотних коштів;
- оцінку потенційного банкрутства;
- аналіз дохідності (рентабельності);
- аналіз використання капіталу;

- аналіз рівня самофінансування.

При порівнянні показників різних підприємств потрібно обирати суб'єкти господарювання, котрі мають схожі характеристики (близький асортимент продукції, аналогічні розміри, єдину дату закінчення фінансового року, використання схожої облікової політики, розташування в регіонах з однаковими рівнями накладних витрат, застосування схожих методів обліку, подібність облікової політики).

Загальна оцінка фінансового стану підприємства проводиться за допомогою «читання» балансу, під яким розуміють попереднє загальне ознайомлення з підсумками роботи підприємства та його фінансовим станом.

Воно передбачає:

- 1) виявлення позитивних та явно негативних статей балансу;
- 2) оцінку зміни валюти балансу за аналізований період;
- 3) оцінку динаміки і структури балансу.

Позитивні статті балансу – ті статті, збільшення залишків за якими оцінюється позитивно – грошові кошти, поточні фінансові інвестиції, незавершене виробництво.

За впливом на фінансовий стан негативні статті балансу можна умовно поділити на дві групи:

- ті, що свідчать про вкрай незадовільну діяльність підприємства, визначаючи його стан – непокритий збиток, неоплачений капітал, вилучений капітал;

- ті, що вказують на недоліки у роботі підприємства – прострочена дебіторська заборгованість, прострочена кредиторська заборгованість, відстрочені податкові зобов'язання, поточні зобов'язання з оплати праці (в разі їх перевищення середньомісячного фонду заробітної плати).

При початковому ознайомленні з балансом для загальної оцінки фінансового стану активно використовуються показники горизонтального, вертикального та трендового аналізів.

У ході горизонтального аналізу визначають абсолютні зміни розміру валюти балансу та різних його статей за звітний період, а також відносні показники динаміки (темпи зростання або приросту).

«Читання» балансу передбачає визначення характеру змін окремих статей і розділів балансу. Позитивно оцінюється збільшення в активі балансу залишків грошових коштів, поточних фінансових інвестицій, як правило, основних засобів, нематеріальних активів і виробничих запасів; у пасиві балансу – підсумку першого розділу й особливо сум прибутку. Негативної оцінки заслуговує різке зростання дебіторської заборгованості в активі та кредиторської заборгованості в пасиві.

Метою вертикального (структурного) аналізу є визначення:

- питомої ваги статей балансу у валюті балансу на початок і кінець звітного періоду;
- змін у питомій вазі;
- змін у % до розміру статей балансу на початок періоду (темперіоросту статті балансу);
- змін у % до змін валюти балансу (темперіоросту структурних змін – показник динаміки структурних змін).

Зіставляючи структури змін в активі та пасиві, можна зробити висновок про те, через які джерела в основному відбувалося надходження нових коштів, і в які активи ці кошти, в основному, вкладено.

Позитивної оцінки заслуговує збільшення частки оборотних активів, що є свідченням формування мобільної структури активів. В структурі пасиву позитивним є збільшення частки власних джерел фінансування.

При трендовому аналізі використовуються економіко-математичні методи.

Отже, ознаками «доброго» балансу щодо підвищення ефективності можна вважати наступні:

- наявність власного оборотного капіталу;
- відсутність різких змін в окремих статтях балансу;

- перевищення власного капіталу над зобов'язаннями і збільшення темпів його зростання проти темпів зростання зобов'язань;
- дебіторська заборгованість на рівні розмірів кредиторської, приблизно однакові темпи приросту дебіторської і кредиторської заборгованості;
- перевищення темпів приросту всіх активів над темпами приросту необоротних активів;
- відсутність «хворих» статей (збитки, протермінована заборгованість).

В процесі аналізу показників фінансової звітності підприємства за балансом слід враховувати, що окремі із них не відповідають реальній оцінці майна. Це виникає із наступних причин:

1. Інфляційні процеси збільшують номінальну вартість окремих видів активів.
2. Відображена в балансі залишкова вартість окремих видів активів залежить від облікової політики підприємства.
3. Балансова (залишкова) вартість основних засобів залежить від вибраного підприємством методу нарахування амортизації.
4. Вартість малоцінних та швидкозношуваних предметів відображається у балансі тільки в частині тих об'єктів, що належать підприємству, знаходяться на складі і не використовуються при здійсненні технологічного процесу.
5. Сумнівний борг за поточною дебіторською заборгованістю, щодо якої існує невпевненість в її погашенні боржниками, в балансі підприємства не відображається.
6. Запаси (виробничі запаси, готова продукція, товари), оцінені в балансі за фактичною собівартістю (купівельною вартістю), що не відповідає їх реальній оцінці на звітний період.
7. Підприємство може використовувати для господарської діяльності активи, які йому не належать, але знаходяться у нього на правах оренди,

відповідального зберігання тощо. Ці активи обліковуються окремо на позабалансових рахунках.

8. Відображення відстрочених податкових активів і зобов'язань при оподаткуванні прибутку збільшує валюту балансу без забезпечення її відповідними майновими ресурсами.

9. При наявності у підприємства непокритого збитку, неоплаченого і вилученого капіталу показники власного капіталу за балансом підприємства не відповідають їх фактичному розміру.

Отже, інформація окремих рядків балансу підприємства для оцінки реального стану його активів і зобов'язань в процесі здійснення фінансового аналізу має бути трансформована за наступною методикою:

1. На суму відстрочених податкових активів зменшити активи підприємства і відповідно зменшити нерозподілений прибуток (збільшити непокритий збиток).

2. На суму відстрочених податкових зобов'язань зменшити довгострокові зобов'язання підприємства та збільшити нерозподілений прибуток (зменшити непокритий збиток).

3. За наявності у підприємства непокритого збитку, неоплаченого і вилученого капіталу на їх суми необхідно послідовно зменшити відповідно резервний, інший додатковий, додатковий, пайовий та статутний капітал.

4. Перевищення фактичних обсягів капітальних інвестицій над сумою амортизації майна та інших спеціальних внутрішніх та зовнішніх джерел, включаючи їх залишки, а також приріст оборотних активів в межах визначеного нормативу відображають шляхом зменшення нерозподіленого прибутку та збільшення іншого додаткового капіталу.

Аналізуючи майно підприємства, потрібно розуміти, що воно представлено активами підприємства.

Активи – це економічні ресурси підприємства у формі сукупних майнових цінностей, які використовуються в господарській діяльності з метою отримання прибутку.

Згідно з НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» активи – ресурси, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, призведе до отримання економічних вигод у майбутньому [14].

Для забезпечення ефективної діяльності підприємства в майбутньому, процес формування його активів повинен носити цілеспрямований характер.

Основною метою формування активів підприємства є виявлення та задоволення потреб в окремих їх видах для забезпечення операційного процесу, а також оптимізація їх складу для забезпечення умов ефективної господарської діяльності.

Активи підприємства класифікуються за різними ознаками:

– за характером участі в господарському процесі та швидкості обороту:

1) необоротні активи: основні засоби, незавершені капітальні інвестиції, нематеріальні активи, довгострокові фінансові інвестиції, інвестиційна нерухомість, довгострокові біологічні активи, довгострокова дебіторська заборгованість, відстрочені податкові активи, інші необоротні активи;

2) оборотні активи: запаси, поточні біологічні активи, витрати майбутніх періодів, дебіторська заборгованість; гроші та їх еквіваленти, поточні фінансові інвестиції, інші оборотні активи;

– залежно від строків обслуговування діяльності підприємства: короткострокові та довгострокові;

– залежно від характеру володіння активами:

1) власні активи: до них належать активи підприємства, які постійно перебувають у його володінні і відображаються в балансі;

2) орендовані активи, які тимчасово перебувають у володінні підприємства відповідно до укладених угод оренди (лізингу);

– залежно від рівня ліквідності:

1) абсолютно ліквідні активи – характеризують майнові цінності підприємства, які не потребують реалізації і представляють собою готові засоби платежу;

2) високоліквідні активи – характеризують групу майнових цінностей підприємства, яка швидко може бути перетворена в грошову форму без відчутних втрат своєї поточної ринкової вартості з метою своєчасного забезпечення платежів по поточним фінансовим зобов'язанням;

3) середньоліквідні активи – характеризують групу майнових цінностей підприємства, які можуть бути перетворені в грошову форму без відчутних втрат своєї поточної ринкової вартості в строк від одного до шести місяців;

4) низьколіквідні активи – представляють групу майнових цінностей підприємства, які можуть бути перетворені в грошову форму без втрати своєї поточної ринкової вартості протягом тривалого періоду часу;

5) неліквідні активи – характеризують відображені в балансі окремі види майнових цінностей підприємства, які не можуть бути реалізовані самостійно (вони можуть бути продані лише в складі цілісного майнового комплексу);

– залежно від характеру обслуговування:

1) операційні активи: що безпосередньо використовуються в комерційно-виробничій діяльності підприємства з метою отримання операційного прибутку;

2) інвестиційні активи: сукупність майнових цінностей підприємства, пов'язаних із здійсненням його інвестиційної діяльності. До складу інвестиційних активів включають: незавершені капітальні інвестиції; довгострокові фінансові інвестиції, поточні фінансові інвестиції.

– залежно від характеру фінансових джерел формування активів:

1) валові активи: сукупність майнових цінностей підприємства, сформованих за рахунок власних і залучених коштів;

2) чисті активи: сукупність майнових цінностей підприємства, сформованих виключно за рахунок власних коштів. Вартість чистих активів визначається за формулою:

$$\text{ЧА} = \text{А} - \text{ЗК} \quad (1.1)$$

де ЧА - вартість чистих активів;

А – загальна сума активів підприємства;

ЗК – загальна сума запозичених коштів.

В ході аналізу майна підприємства вивчається і дається оцінка:

- змінам, що відбулись в складі та структурі майна;
- співвідношенню необоротних та оборотних активів;
- темпам приросту реальних активів;
- змінам у складі та структурі основних фондів та нематеріальних активів;
- динаміки запасів, дебіторської заборгованості, грошей та їх еквівалентів.

Аналіз динаміки складу і структури майна дозволяє встановити розмір абсолютного і відносного приросту або зменшення всього майна підприємства та окремих його видів. Характеристику про якісні зміни в структурі майна та його джерел можна отримати за допомогою вертикального та горизонтального аналізу балансу.

Вертикальний аналіз показує структуру майна підприємства та його джерел. Горизонтальний аналіз звітності полягає в побудові однієї чи кількох аналітичних таблиць, в яких абсолютні показники доповнюються відносними темпами зростання (зниження).

На практиці нерідко об'єднують горизонтальний і вертикальний аналізи, тобто будують аналітичні таблиці, котрі характеризують як структуру майна підприємства та їхніх джерел, так і динаміку окремих його показників.

Структура вартості майна дає загальне уявлення про фінансовий стан підприємства. Вона показує частку кожного елемента в активах і співвідношення позикових і власних коштів підприємства в пасивах.

Найбільш загальну структуру активів характеризує коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів (К_{о/п}):

$$K_{o/p} = \frac{OA}{HA} \quad (1.2)$$

де OA – сума оборотних активів підприємства,

HA – сума необоротних активів підприємства.

Перевищення питомої ваги оборотних активів вказує на досить мобільну структуру активів, що сприяє прискоренню оборотності коштів підприємства.

Якщо частка необоротних активів у структурі активів висока (перевищує 40 – 50%) – підприємство має важку структуру активів, що свідчить про значні постійні витрати й високу чутливість прибутку до зміни доходу від реалізації продукції.

Співвідношення основних і оборотних активів визначається галузевими особливостями, рівнем автоматизації виробництва, політикою керівництва підприємства стосовно капіталовкладень, та конкретними умовами роботи підприємства.

Важливим показником структури активів підприємства є коефіцієнт майна виробничого призначення (К_{мв}), який розраховується за формулою:

$$K_{MB} = \frac{OB3 + НКІ + ВЗ + НЗВ}{A} \quad (1.3)$$

де OB3 – вартість основних виробничих засобів підприємства;

НКІ – вартість незавершених капітальних інвестицій;

ВЗ – вартість виробничих запасів;

НЗВ – вартість незавершеного виробництва;

А – активи.

Нормальне значення цього показника для промислових підприємств $\geq 0,5$.

Збільшення активів виробничого призначення на кінець аналізованого періоду свідчить про підвищення виробничих можливостей, зростання виробничого потенціалу і навпаки.

Ще одним показником, що відображає рівень виробничого потенціалу підприємства, є коефіцієнт реальної вартості майна (Крвм), який визначається за даними приміток до фінансової звітності і балансу за формулою:

$$K_{pvm} = \frac{OBZ+C+MШП+HЗB}{A} \quad (1.4)$$

де С – сировина і матеріали, купівельні напівфабрикати та комплектуючі;

МШП – малоцінні та швидкозношувані предмети.

Нормальне значення цього показника для промислових підприємств $\geq 0,5$.

Цей показник визначає рівень виробничого потенціалу підприємства, забезпеченість виробничого процесу засобами виробництва.

Показники майнового стану підприємства характеризують стан і структуру активів підприємства у сукупності з джерелами їх покриття.

Важливим показником такої спрямованості є індекс постійного активу (К_{ПА}), що показує частку необоротних активів у джерелах власних коштів за балансом:

$$K_{па} = \frac{HA}{BK} \quad (1.5)$$

Бажаною для підприємства є тенденція до зменшення цього показника.

При аналізі необхідно мати на увазі, що для підприємства реального сектору прийнятним є суттєве переважання в структурі необоротних активів питомої ваги основних засобів як основи здійснення операційної діяльності.

Висновки до розділу 1

Підсумовуючи висловлювання дослідників, можна сказати, що необоротні активи - це активи, які надійно виражаються у своїй вартості, використовуються компанією протягом тривалого часу (більше одного року) і які, як очікується, принесуть користь у майбутньому.

В практичній діяльності до необоротних активів відносять майнові цінності усіх видів із терміном використання більше року одного та вартістю більше 15 мінімумів неоподатковуваних доходів громадян.

Оцінка фінансового стану підприємства здійснюється на основі даних, що представлені в першу чергу в фінансовій звітності підприємства.

Згідно Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» фінансова звітність – це бухгалтерська звітність, що містить інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за звітний період».

Основними нормативними документами, якими керуються фінансові працівники в практичній діяльності під час аналізу необоротних активів, є П(С)БО 2 «Баланс», П(С)БО 7 «Основні засоби», П(С)БО 8 «Нематеріальні активи»

При початковому ознайомленні з балансом для загальної оцінки фінансового стану активно використовуються показники горизонтального, вертикального та трендового аналізів.

У ході горизонтального аналізу визначають абсолютні зміни розміру валюти балансу та різних його статей за звітний період, а також відносні показники динаміки (темпи зростання або приросту).

Метою вертикального (структурного) аналізу є визначення:

- питомої ваги статей балансу у валюті балансу на початок і кінець звітного періоду;

- змін у питомій вазі;

- змін у % до розміру статей балансу на початок періоду (темперосту статті балансу);

- змін у % до змін валюти балансу (темперосту структурних змін – показник динаміки структурних змін).

При трендовому аналізі використовуються економіко-математичні методи.

Склад необоротних активів: основні засоби, незавершені капітальні інвестиції, нематеріальні активи, довгострокові фінансові інвестиції, інвестиційна нерухомість, довгострокові біологічні активи, довгострокова дебіторська заборгованість, відстрочені податкові активи, інші необоротні активи;

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СТАНУ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПРАТ «ЗАПОРІЗЬКИЙ АБРАЗИВНИЙ КОМБІНАТ»

2.1 Організаційно-економічна характеристика підприємства

Приватне акціонерне товариство «Запорізький абразивний комбінат» - єдиний виробник шліфувальних матеріалів в Україні та один з найбільших виробників абразивів у Східній Європі. Підприємство володіє потужним виробничим потенціалом і виробляє продукцію на основі сучасних технологій.

Продукція підприємства:

- шліфувальні матеріали з електрокорунду нормального у вигляді зерна, порошоків, мікропорошків;
- шліфувальні матеріали з карбїду кремнію чорного у вигляді зерна, порошоків, мікропорошків і спеціальних вогнетривких фракцій;
- карбїд кремнію металургійної якості у вигляді фракцій;
- тугоплавкі матеріали: карбїд бору, в тому числі для атомної промисловості; нітрид бору, в тому числі косметичної якості;
- відрізнi та зачисні армовані круги на бакелітовій зв'язці;
- абразивний інструмент на керамічній і бакелітовій зв'язці, в тому числі спеціальні круги для шліфування куль шарикопідшипників, спеціальні круги на бакелітовій зв'язці для торцевого шліфування типів ПН і ПНР;
- шліфувальна шкурка і вироби з неї, в тому числі круги шліфувальні пелюсткові радіальні типу КШП; круги шліфувальні пелюсткові торцеві типу КПТ (Флеп-диски);
- керамічні зв'язки для абразивного інструменту.

Провідний виробник абразивної продукції в Східній Європі ПрАТ «Запорізький абразивний комбінат» початок своєї історії веде з березня 1939

року, коли на Дніпровському карборундовому заводі (так в той час називалося підприємство) була отримана перша продукція - карбід кремнію.

У вересні 1940 року завод розпочав виробництво шліфувальних кругів, шліфувальних брусків, шліфувальної пасти, зв'язок для виробництва абразивного інструменту.

Під час війни завод був повністю евакуйований до Ташкента (Узбекистан), а з липня 1946 року розпочалося відновлення підприємства на запорізькому проммайданчику.

У 1946 році підприємство перейменували у Запорізький завод абразивних виробів.

У 1952 році відбувся пуск першої печі плавки електрокорунду нормального, а в березні 1954 року почав працювати цех виробництва шліфувального зерна. Цех з виробництва абразивного інструменту введений в дію в 1956 році, а в 1960 році було освоєно нове виробництво з випуску тугоплавких сполук, отримана промислова партія нітриду бору.

У 1966 році Запорізький завод абразивних виробів був перейменований у Запорізький абразивний комбінат. Тривали модернізація і розширення виробництва.

Успіхи абразивників були оцінені по достоїнству і 16 травня 1971 року комбінат був нагороджений Орденом Леніна.

У 1970 році почав діяти унікальний цех по виробництву мікропорошків з електрокорунду нормального.

У 1973 році введено в дію реконструйований цех виробництва абразивних матеріалів карбіду кремнію.

У 1976 році був пущений цех виробництва шліфувальної шкурки на синтетичних смолах, оснащений сучасним обладнанням.

У 1978 році введена в дію перша черга цеху виробів зі шліфувальної шкурки, а в 1984 році - друга черга.

У 1979 році відкрито сучасне виробництво з випуску мікропорошків карбіду кремнію.

З червня 1982 року розпочало роботу виробництво керамічних зв'язок.

У 1994 році відбулася зміна форми власності, комбінат перетворений у відкрите акціонерне товариство «Запорізький абразивний комбінат».

У 1998 році контрольний пакет акцій придбала фірма «Брінкфорд».

У 1999-2001 роках - значні інвестиції, отримані від інвестора, допомогли ВАТ «Запоріжабразив» подолати фінансову та виробничу кризу.

У 2003-2012 роках - поетапне створення виробництва відрізних кругів потужністю 20 млн штук на рік.

У 2007 році - закінчення приватизації комбінату.

У 2008-2015 роках - поетапне створення виробництв вогнетривких фракцій: карбїду кремнію, карбїду бору, електрокорунду нормального - для забезпечення потреб вогнетривкої промисловості.

У 2017 році - зміна типу акціонерного товариства - з публічного на приватне.

Для оцінки сучасного стану підприємства розглянемо основні показники діяльності (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Показники фінансово-господарської діяльності ПрАТ «Запоріжабразив»

Показники	2019 рік	2020 рік	2021 рік	Відхилення 2020 від 2019	Відхилення 2021 від 2020
Середньорічна вартість майна, тис. грн.	813304,5	860133,5	923864	46829	63730,5
Чистий дохід від реалізації продукції, робіт, послуг, тис. грн.	1291148	1020172	1732021	-270976	711849
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	1091922	848804	1411819	-243118	563015
Середньоспискова чисельність персоналу, осіб	1430	1345	1378	-85	33

Річний фонд оплати праці, тис. грн.	203939	180915	274387	-23024	93472
Продуктивність праці в розрахунку на одного середньоспискового працівника, тис. грн.	902,9	758,5	1256,9	-144,4	498,4
Середньорічний заробіток в розрахунку на одного середньоспискового працівника, тис. грн.	142,6	134,5	199,1	-8,1	64,6
Чистий прибуток, тис. грн.	-9242	32400	44169	41642	11769
Рентабельність продукції, %	-0,8	3,8	3,1	4,6	-0,7

ПрАТ «Запоріжжябразив» можна віднести до великих підприємств, на ньому зайнято більше тисячі робітників. За аналізований період їх кількість зросла на 33 особи. Збільшилися також і витрати на оплату праці, з 180915 тис. грн. у 2020 році до 274387 тис. грн. у 2021 році. Частково це можна пов'язати з інфляційними процесами у економіці країни, але якщо дослідити зміни обсягів виробництва та реалізації продукції, то побачимо, що вони зросли на 711849 тис. грн., що безперечно є позитивною зміною.

Ми вважаємо, що головну роль в цьому відіграло підвищення трудовіддачі у 2021 році порівняно з 2020 роком. Так, продуктивність праці одного середньорічного робітника приросла на 498,4 тис. грн., а заробітна плата на одного середньорічного робітника – лише на 64,6 тис. грн. Це означає, що керівництво підприємства змогло правильно організувати управління персоналом і знайшло резерви підвищення продуктивності трудових ресурсів.

Взагалі дані табл. 2.1 свідчать, що у 2020-2021 роках ПрАТ «Запоріжжябразив» мало позитивну динаміку мало не у всіх сферах своєї

дільності. Наприклад, у ці нелегкі часи, коли масса промислових підприємств перебувають у скрутному положенні, ПрАТ «Запоріжбразив» змогло збільшити середньорічну вартість своїх активів з 860133,5 тис. грн. до 923864 тис. грн.

Зросли і обсяги чистого прибутку підприємства, у 2020 році вони були на рівні 32400 тис. грн., а у 2021 році склали 44169 тис. грн.

Але показники рентабельності в цей же період навпаки зменшилися. Так, рентабельність продукції за чистим прибутком знизилася на 0,7% і у 2021 році становила 3,1%. Це негативна тенденція, однак зауважимо, що підприємство не збиткове, а це вже можна вважати успіхом.

Обсяги виробництва: 1. Шліфувальні матеріали з електрокорунду нормального - 37013,4 т на суму 821950,9 тис. грн; 2. Шліфувальні матеріали з карбїду кремнію чорного - 18345 т на суму 512064 тис. грн; 3. Абразивний інструмент на керамічній та бакелітовій зв'язці - 3653,966 т на суму 236917,1 тис. грн. Середньореалізаційні ціни: 1. Шліфувальні матеріали з електрокорунду нормального - 22207,0 грн/т; 2. Шліфувальні матеріали з карбїду кремнію чорного - 27913 грн/т; 3. Абразивний інструмент на керамічній та бакелітовій зв'язці - 64839 грн/т.

Основні ринки збуту: 24 країни світу. Найбільша частина продукції реалізована на ринках країн далекого зарубіжжя - 65,4%; у країнах СНД реалізовано - 16,6%; в Україні - 18%.

Основні ризики діяльності емітента: невизначеність економічного курсу країни; війна; війна, спад економіки через війну, як в країні так і в світі. Заходи щодо зменшення ризиків: у разі негативного впливу зміни ситуації в країні та регіоні на діяльність компанії - підприємство буде зупинено, передбачається соціальна підтримка робітників.

Заходи захисту своєї діяльності: скорочення витрат виробництва, навчання персоналу, заходи щодо інвестиційних планів, модернізація обладнання. Заходи розширення виробництва та ринків збуту: зниження

собівартості продукції та освоєння нових видів продукції, впровадження новітніх технологій та енергозберігаючі програми.

Канали збуту та методи продажу - Для продажу по території України, а також в країни близького та далекого зарубіжжя, з великими кінцевими споживачами укладаються прямі контракти, а з рештою клієнтів використовується дилерська мережа (Україна), або поставки здійснюються через оптових покупців (далеке зарубіжжя). Джерела сировини: «Demireller», Турція (боксити), «Elmin Vauxites S.A.», Греція (боксити), «Steuermann mbH», Австрія (нафтококс), «Ab Etiproducts Oy», Фінляндія (борна кислота), «Henan Huixin Import & Export Trade Co Ltd», Китай (карбід кремнію зелений).

Доступність сировини: джерела сировини достатньо доступні, що дозволяє безперебійно виконувати замовлення покупців. Динаміка цін на сировину: ціни на сировину коливаються у відповідності до курсу валюти. За 2021 рік значно зросли ціни на енергоресурсі через що змінилися ціни на сировину. Витрати на виробництво зросли на 181 млн грн, в тому числі, ціни зросли на: електроенергію на 14,5 %; на природій газ на 218,4 %, паливо на 30,9%. Для виробництва електрокорунду нормального: боксити на 47%; нафтококс на 19 %; антрацит на 20 %, електродна маса на 9%. Для виробництва карбиду кремнію: нафтококс на 19%. Для виробництва абразивного інструменту: шліфматеріали ЕКБ на 2,5%; смоли на 14%; пульвербакеліт на 14%; кріоліт на 16%. Для виробництва шкурки шліфувальної: на тканину на 6,1%; смоли на 32%.

Особливості стану розвитку галузі виробництва, в якій здійснює діяльність емітент: на об'єм виробництва усіх видів продукції основний вплив здійснює конкуренція з боку китайських виробників аналогічної абразивної продукції. Рівень впровадження нових технологій, нових товарів - низький. Положення емітента на ринку: в Україні немає аналогів ПрАТ «ЗАК» з виробництва електрокорунду нормального, карбиду кремнію та карбиду бору. Інформація про конкуренцію в галузі: електрокорунд нормальний - виробники Китаю; карбід кремнію чорний - ВАТ «Волзький абразивний

завод», Росія; карбід бору - виробники Китаю; відрізнi круги - LLC KLINGSPOR, Германія, виробники Китаю.

Особливості продукції(послуг) емітента: випуск абразивної продукції стабільно високої якості.

Перспективні плани розвитку емітента:

1. Стабільне і ефективне виробництво, утримання своїх позицій на міжнародному ринку в період стагнації ринку абразивів.

2. Капітальні та поточні ремонти основних засобів виробництва у відповідності з організаційно-технічними заходами.

3. Впровадження енергозберігаючих технологій.

4. Підвищення ефективності систем управління якістю, екологією, охороною праці та здоров'я персоналу на основі міжнародних стандартів.

Кількість постачальників за основними видами сировини та матеріалів, що займають більше 10 % у загальному об'ємі постачання - 7, а саме «ШТОЄРМАН» ІНВЕСТИЦІОНС-УНД ХАНДЕЛЬСГЕЗЕЛЬШАФТ МБХ ("STEUERMANN" Investitions-und Handelsgesellschaft mbH), Деміреллер (Турція), Імеріс(Греція), ПрАТ «Укрграфіт», Падежнік (Словенія), Вейлер (Словенія), Феноліт(Словенія).

Емітент здійснює свою діяльність понад 24 країнах світу, емітентом отримано 10 або більше відсотків від загальної суми доходів за звітний рік у Італії, Чехії, Німеччині, Росії.

2.2 Аналіз наявності, складу та джерел формування необоротних активів

На думку Коваленко Л.О.: «матеріальною базою будь-якої підприємницької діяльності є необоротні активи. Вони впливають на вдосконалення засобів праці, визначають потужність виробничого персоналу та сприяють підвищенню технічної оснащеності господарюючого суб'єкта.

Від забезпеченості підприємства необоротними активами та ефективності їх використання багато в чому залежить господарська діяльність та фінансовий стан підприємства. В складі майна підприємства саме необоротні активи створюють основу для його функціонування і значною мірою визначають подальші перспективи розвитку» [31, с. 298].

Відповідно до НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: «необоротні активи – це активи, що не є оборотними. Отже необоротними є активи, що тривалий час утримуються підприємством з певною метою. До складу необоротних активів входять: основні засоби, нематеріальні активи, довгострокові фінансові інвестиції, довгострокова дебіторська заборгованість, відстрочені податкові активи, інші необоротні активи» [41].

Склад та структуру необоротних активів ПрАТ «Запоріжбразив» проаналізовано в табл. 2.2-2.4.

Таблиця 2.2

Динаміка складу необоротних активів ПрАТ «Запоріжбразив» у 2019 р.

	поч.2019		кін.2019		Відхилення	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Нематеріальні активи	150	0,1	243	0,1	93	0,0
Незавершені капітальні інвестиції	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Основні засоби	129126	50,7	140079	51,9	10953	1,2
Інвестиційна нерухомість	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Довгострокові біологічні активи	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Довгострокові фінансові інвестиції:		0,0		0,0	0	0,0
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	60859	23,9	60376	22,4	-483	-1,5
інші фінансові інвестиції	44127	17,3	44127	16,3	0	-1,0
Довгострокова	20058	7,9	23055	8,5	2997	0,7

дебіторська заборгованість						
Відстрочені податкові активи	605	0,2	2064	0,8	1459	0,5
Інші необоротні активи	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Усього	254925	100,0	269944	100,0	15019	0,0

Таблиця 2.3

Динаміка складу необоротних активів ПрАТ «Запоріжбразив» у 2020 р.

	поч.2020		кін.2020		Відхилення	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Нематеріальні активи	243	0,1	1160	0,4	917	0,3
Незавершені капітальні інвестиції	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Основні засоби	140079	51,9	133064	49,1	-7015	-2,8
Інвестиційна нерухомість	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Довгострокові біологічні активи	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Довгострокові фінансові інвестиції:						
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	60376	22,4	59967	22,1	-409	-0,2
інші фінансові інвестиції	44127	16,3	44127	16,3	0	-0,1
Довгострокова дебіторська заборгованість	23055	8,5	26509	9,8	3454	1,2
Відстрочені податкові активи	2064	0,8	5990	2,2	3926	1,4
Інші необоротні активи	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Усього	269944	100	270817	100,0	873	0,0

Таблиця 2.4

Динаміка складу необоротних активів ПрАТ «Запоріжжябразив» у 2021 р.

	поч.2021		кін.2021		Відхилення	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Нематеріальні активи	1160	0,4	5336	1,9	4176	1,5
Незавершені капітальні інвестиції	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Основні засоби	133064	49,1	160534	57,8	27470	8,6
Інвестиційна нерухомість	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Довгострокові біологічні активи	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Довгострокові фінансові інвестиції:	0,0		0,0	0	0,0	
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	59967	22,1	59174	21,3	-793	-0,8
інші фінансові інвестиції	44127	16,3	44127	15,9	0	-0,4
Довгострокова дебіторська заборгованість	26509	9,8	0	0,0	-26509	-9,8
Відстрочені податкові активи	5990	2,2	8732	3,1	2742	0,9
Інші необоротні активи	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Усього	270817	100,0	277903	100,0	7086	0,0

Аналіз таблиць 2.2-2.4 показує наступне:

- на протязі аналізованого періоду розмір необоротних активів підприємства збільшився із 269944 тис. грн. на початку 2020 року до 277903 тис. грн. на кінець 2021 року;
- в структурі необоротних активів найбільшу питому вагу займають основні засоби (близько 50%);

- наступними за вагомістю йдуть довгострокові фінансові інвестиції які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств, їх частка трималася на рівні 21-21%;

- інші фінансові інвестиції – останній елемент необоротних активів, який має суттєву питому вагу – близько 16%.

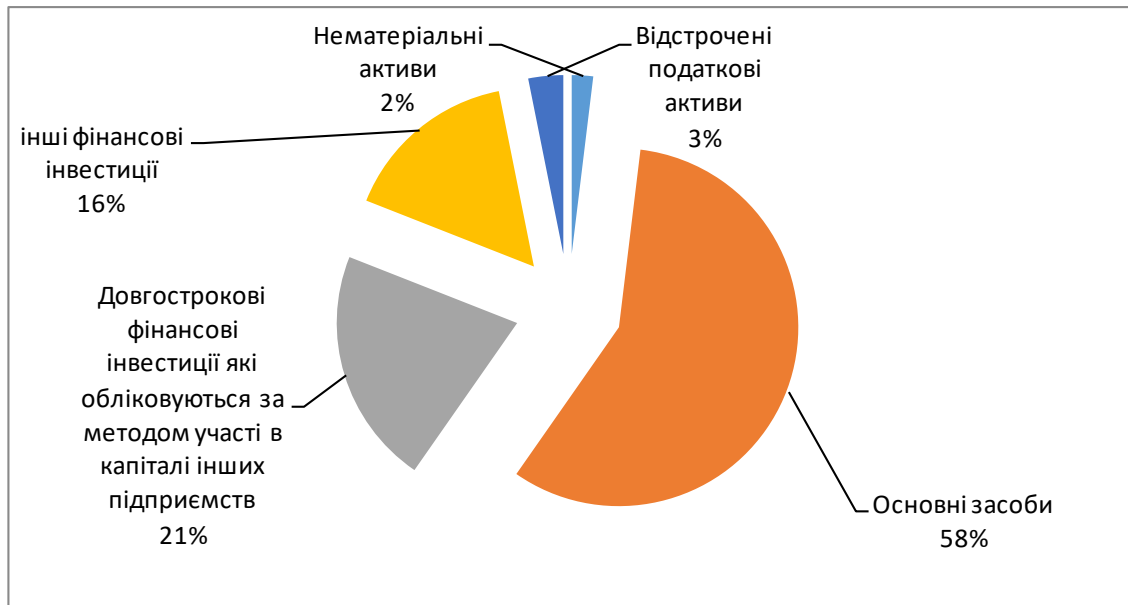

Рис. 2.1 Структура необоротних активів ПрАТ «Запоріжжябразив»

Таким чином, можемо сміливо стверджувати, що ефективне використання саме основних засобів є запорукою ефективного використання необоротних активів взагалі.

У табл. 2.4 наведено динаміку наявності та руху основних засобів підприємства станом на кінець року.

Таблиця 2.4

Динаміка наявності та руху основних засобів ПрАТ «Запоріжжябразив»

Дата	Первісна вартість	Нарахована амортизація	Чиста балансова вартість
31.12.2019	506769	366690	140079
31.12.2020	543597	411464	133064
31.12.2021	593967	433433	160534

Аналіз даних таблиці 2.4 дає змогу стверджувати, що на протязі 2020-2021 років вартість основних засобів підприємства мала тенденцію до зростання. Це стосується і первісної вартості, і балансової. Відповідно мали тенденцію до щорічного зростання і суми нарахованої амортизації.

Олійник О.В. звертає увагу на те, що: «основні засоби є основою продуктивних сил, забезпечують належний рівень і темпи зростання обсягів виробництва продукції, підвищення продуктивності праці, зниження собівартості продукції, саме тому ми розглянемо їх склад та структуру. Структура основних засобів – це питома вага їх процентного співвідношення за певними ознаками в загальній вартості. Виробничу потужність підприємства визначають промислово- виробничі фонди» [43, с. 195].

Динаміка складу та структури основних засобів ПрАТ «Запоріжжябразив» наведені в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Динаміка складу та структури основних засобів ПрАТ «Запоріжжябразив»

Статті основних засобів	31.12.2019		31.12.2020		31.12.2021	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Усього	140079	100	133254	100	160534	100
в т.ч.						
Будівлі, обладнання, земля	72814	52,0	72474	54,4	78965	49,2
Машини та обладнання	46932	33,5	41757	31,3	66659	41,5
Обчислювальна техніка	535	0,4	710	0,5	490	0,3
Транспортні засоби	6151	4,4	6978	5,2	5905	3,7
Інші основні засоби	6146	4,4	5042	3,8	5336	3,3
Оренда держ. майна	7501	5,4	4248	3,2	972	0,6
Дебіторська заборгованість	0	0,0	2045	1,5	2207	1,4

Для наочності покажемо цю інформацію у вигляді гістограми (рис. 2.2).

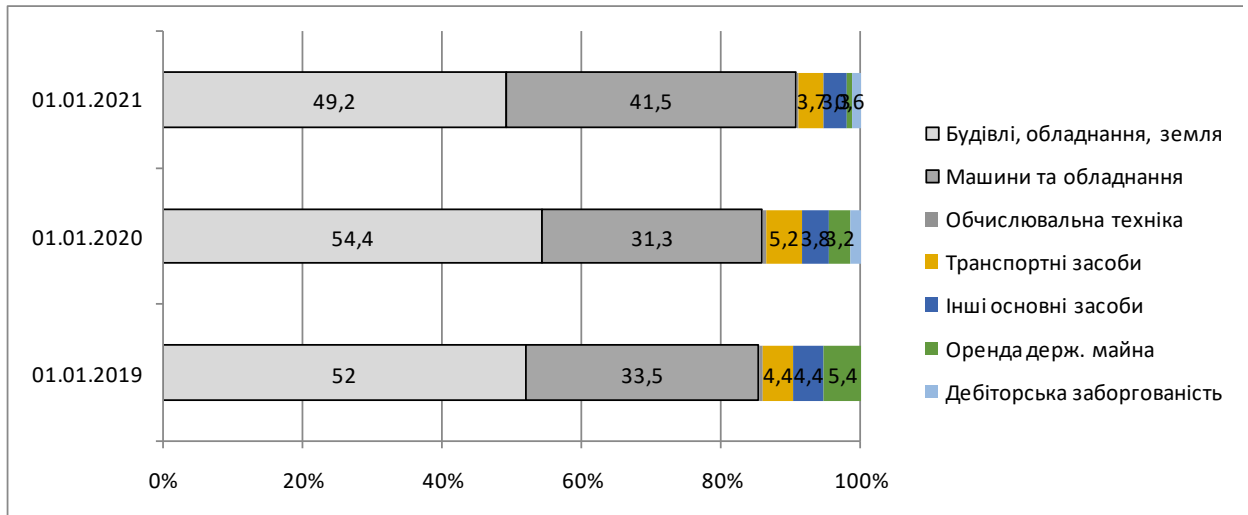

Рис. 2.2 Динаміка структури основних засобів

Як бачимо, два елементи основних засобів, а саме «Будівлі, обладнання, земля» і «Машини та обладнання» займають практично 90% від кількості всіх основних засобів підприємства. Це свідчить про їх надзвичайну важливість для виробничого процесу. Саме їх і потрібно брати до уваги під час аналізу ефективності використання необоротних активів підприємства. Дуже малу питому вагу мають такі складові, як «Обчислювальна техніка», «Транспортні засоби» та інші категорії основних засобів.

2.3 Аналіз ефективності використання необоротних активів

Будь-яке підприємство, незалежно від форм власності та виду діяльності, повинно постійно враховувати рух своїх основних фондів, їх склад та стан та ефективність використання. Ця інформація дозволяє підприємству визначити шляхи та резерви підвищення ефективності використання основних фондів, а також вчасно виявити та виправити негативні відхилення, що в майбутньому може мати серйозні наслідки для успішної роботи компанії. Ось чому проблема підвищення ефективності використання основних фондів є настільки важливою для будь-якої

організації. Адже неефективне використання призводить до зменшення обсягу виробництва або реалізації, зменшує дохід компанії і, відповідно, впливає на прибуток.

Індикатори оцінювання дієвості застосування засобів основних розподіляють на три групи:

- узагальнюючі;
- часткові;
- техніко-експлуатаційні.

Подольська В.О. та Яріш О.В. наголошують на тому, що: «до узагальнюючих показників ефективності використання основних засобів відносять: - фондівіддачу – це відношення виручки від реалізації продукції до середньорічної вартості основних засобів основного виду діяльності; - рентабельність основних засобів – визначають шляхом ділення прибутку на середньорічну вартість основних засобів основного виду діяльності. Показники фондівіддачі і рентабельності основних засобів дозволяють оцінити дві сторони економічної ефективності їх використання – кількісну і якісну. Однак кожен з них може підвищуватися або знижуватися на підприємстві за один і той же проміжок часу. Тому в процесі порівняльної оцінки ефективності використання основних засобів двох і більше підприємств або періодів виникають труднощі, адже окремі підприємства при достатньо високих показниках фондівіддачі мають низькі показники рентабельності і навпаки. Усунути цей недолік дає можливість розрахунок інтегральних показників» [31, с. 245].

За твердженням Бурак П.Ю.: «перший комплексний (інтегральний) показник ефективності використання основних засобів (ФЕ I) відображає умовний середній економічний ефект у вигляді виручки від реалізації та прибутку, який припадає на кожну гривню витрат, які вкладені в основні засоби. Його визначають шляхом витягнення кореня квадратного з добутку показників фондівіддачі (ФВ) і рентабельності (ФР) за формулою:

$$\Phi E^I = \sqrt{\Phi B * \Phi P} \quad (2.1)$$

Для розрахунку другого інтегрального показника ефективності використання основних засобів використовується формула:

$$\Phi E^{II} = \sqrt{\Phi B * \Phi P * \Phi T} \quad (2.2)$$

де, ΦE – інтегральний показник ефективності використання основних засобів;

ΦB – фондвіддача основних засобів;

ΦP – рентабельність основних засобів;

ΦT – рівень ефективності використання основних засобів при здійсненні трудової діяльності» [47, с. 215].

Римар Н.Б. звертає увагу на те, що: «зміна інтегральних показників ефективності використання основних засобів у динаміці визначається за формулами:

$$\Phi E = \frac{\Phi E_1}{\Phi E_0} \quad (2.3)$$

або

$$\Phi E = \frac{\Phi E_1}{\Phi E_0} * 100 \quad (2.4)$$

де, ΦE – зміна інтегрального показника економічної ефективності використання основних засобів за аналізований період;

ΦE_1 – інтегральний показник ефективності використання основних засобів у звітному році;

ΦE_0 – інтегральний показник ефективності використання основних засобів у базовому році» [47, с. 220].

Фондовіддача виступає відношенням результатів продажу товарів до середньорічної вартості основних виробничих фондів.

Показники ефективності використання основних фондів мають суттєвий вплив на показники фінансово-господарської діяльності підприємства, зокрема доходу від реалізації продукції, робіт, послуг та фінансових показників.

Таблиця 2.6

Аналіз впливу показників ефективності використання основних засобів
ПрАТ «Запоріжбразив» на показники фінансово-господарської діяльності

Показники	2019	2020	2021	Відхилення 2020 від 2019	Відхилення 2021 від 2020
Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн.	1291148	1020172	1732021	-270976	711849
Прибуток, тис. грн.	-9242	32400	44169	41642	11769
Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.	134602	136571	146799	1969	10228
Фондовіддача, грн.	9,6	7,5	11,8	-2,1	4,3
Фондоємність, грн.	0,1	0,13	0,08	0,0	-0,05
Фондоозброєність одного середньоспискового працівника, тис. грн.	94,1	101,5	106,5	7,4	5,0
Рентабельність основних засобів, %	-6,9	23,7	30,1	30,6	6,4

Результати аналізу дають змогу стверджувати, що між рівнем ефективності використання основних засобів та показниками ефективності діяльності підприємства в цілому безсумнівно є зв'язок. За аналізований період фондовіддача зросла на 4,3 грн. В цей же час спостерігається зростання обсягів чистого доходу, прибутку, збільшився рівень рентабельності основних засобів і фондоозброєності. Негативну динаміку

мав лише показник фондоємності, але це нормально, адже він є оберненим до показника фондovіддачі.

2.4 Аналіз фінансового забезпечення формування необоротних активів

В ринкових умовах проблема фінансової підтримки відтворення основних фондів виробничих підприємств стає особливо актуальною. Економічні перетворення в Україні призвели до погіршення якості основних фондів. Формування оптимальної структури джерел фінансування відтворення основних фондів є передумовою підвищення конкурентоспроможності підприємств, тому проблеми формування джерел відтворення основних фондів підприємств заслуговують на особливу увагу.

За інформацією форми 5 фінансової звітності розглянемо показники стану основних засобів підприємства (табл. 2.7 і 2.8).

Таблиця 2.7

Аналіз показників стану основних засобів ПрАТ «Запоріжжябразив» на
31.12.2021 р.

Статті основних засобів	31.12.2020	Накопичена амортизація	31.12.2021	Коефіцієнт зносу	Коефіцієнт придатності
Будівлі, обладнання, земля	205071	126106	78965	0,61	0,39
Машини та обладнання	268718	202059	66659	0,75	0,25
Обчислювальна техніка	2634	2144	490	0,81	0,19
Транспортні засоби	30532	24627	5905	0,81	0,19
Інші основні засоби	22868	17532	5336	0,77	0,23
Оренда держ. майна	11729	10757	972	0,92	0,08
Усього	543597	383063	160534	0,70	0,30

Таблиця 2.8

Аналіз показників стану основних засобів ПрАТ «Запоріжбразив» на
31.12.2021 р.

Статті основних засобів	31.12.2021 Первісна вартість	Накопичена амортизація	31.12.2021 Балансова вартість	Коефіцієнт зносу	Коефіцієнт придатності
Будівлі, обладнання, земля	217247	138282	78965	0,64	0,36
Машини та обладнання	310218	243559	66659	0,79	0,21
Обчислювальна техніка	2317	1827	490	0,79	0,21
Транспортні засоби	33332	27427	5905	0,82	0,18
Інші основні засоби	24433	19097	5336	0,78	0,22
Оренда держ. майна	4213	3241	972	0,77	0,23
Усього	593967	433433	160534	0,73	0,27

Як бачимо, ступінь зносу досягає 73 % загалом по підприємству. Окремі статті основних засобів, такі як «Будівлі, обладнання, земля» зношені дещо менше, на 64%, а, наприклад, «Транспортні засоби» - аж на 82%. Це неприпустиме становище, яке загрожує повною нездатністю до основного виду діяльності. Керівництву необхідно терміново почати вирішувати це питання.

Таблиця 2.9

Аналіз показників руху основних засобів ПрАТ «Запоріжбразив» у 2021 р.

Статті основних засобів	31.12.20 20 Первісна а вартість	Находження	Вибуття	Амортизація	31.12.20 21 Первісна а вартість	Коефіцієнт оновлення	Коефіцієнт вибуття
Будівлі, обладнання, земля	205071	12226	50	5734	211513	0,06	0,03
Машини та обладнання	268718	46119	4619	17985	292233	0,16	0,08
Обчислювальна техніка	2634		317	220	2097	0,00	0,20
Транспортні	30532	3722	922	4795	28537	0,13	0,19

засоби							
Інші основні засоби	22868	1960	395	1540	22893	0,09	0,08
Оренда держ. майна	11729	60	7576	3336	877	0,07	0,93
Усього	543597	64249	13879	33610	560357	0,11	0,09

Показники руху основних засобів більш наглядні не у табличному вигляді, а у графічному.

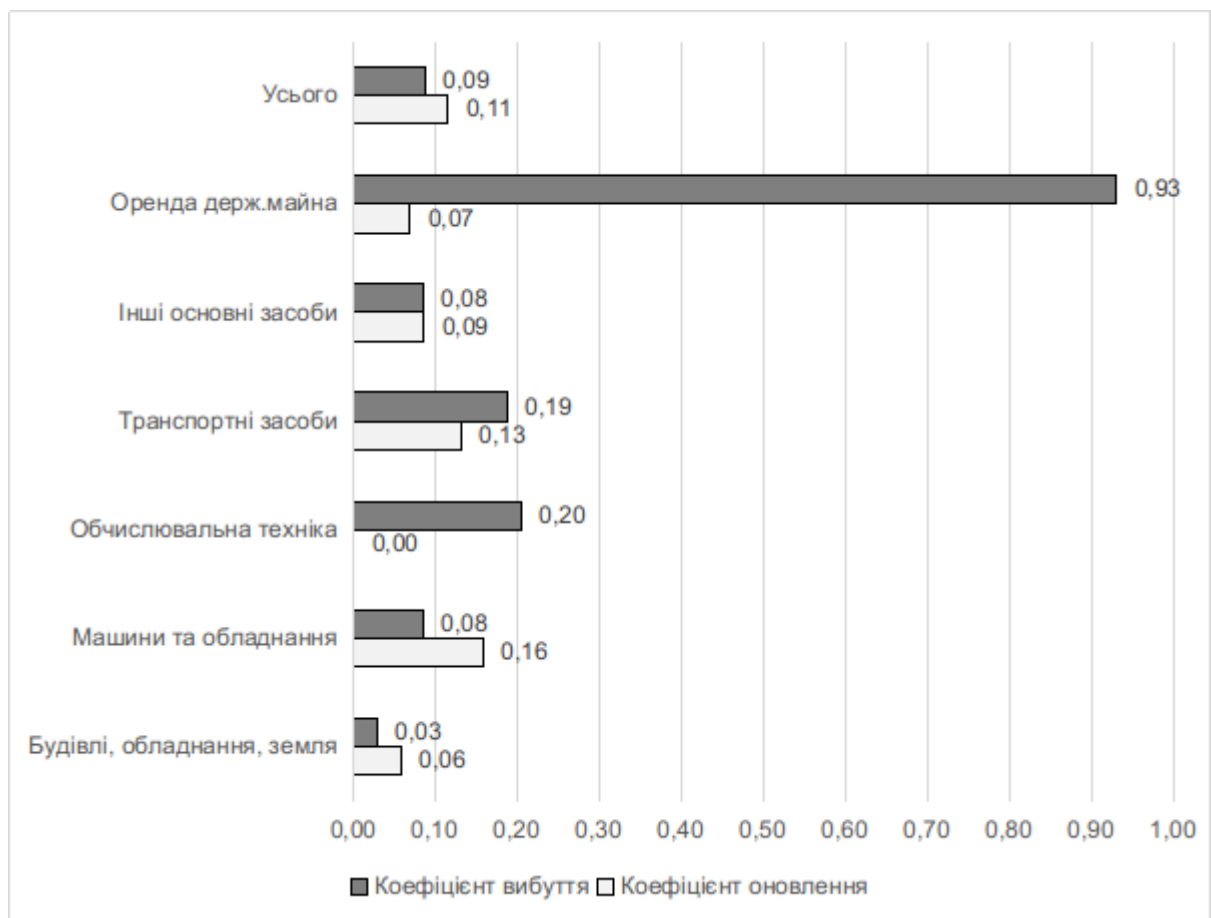

Рис. 2.3 Аналіз показників руху основних засобів ПрАТ «Запоріжбразив» у 2021 р.

Як бачимо, в цілому по основним засобам коефіцієнт оновлення випереджає коефіцієнт вибуття, але усього на 0,02 пункти. Такими темпами для повного оновлення зношених на 70% основних засобів знадобиться 35 років, що не є реальним сценарієм.

За окремими статтями засобів ситуація в більшості випадків подібна, але Обчислювальна техніка не оновлювалася зовсім при щорічному зносі на 20%.

Висновки до розділу 2

Приватне акціонерне товариство «Запорізький абразивний комбінат» - єдиний виробник шліфувальних матеріалів в Україні та один з найбільших виробників абразивів у Східній Європі. Підприємство володіє потужним виробничим потенціалом і виробляє продукцію на основі сучасних технологій.

На протязі аналізованого періоду розмір необоротних активів підприємства збільшився із 269944 тис. грн. на початку 2020 року до 277903 тис. грн. на кінець 2021 року. В структурі необоротних активів найбільшу питому вагу займають основні засоби (близько 50%). Наступними за вагомістю йдуть довгострокові фінансові інвестиції які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств, їх частка трималася на рівні 21-21%. Інші фінансові інвестиції – останній елемент необоротних активів, який має суттєву питому вагу – близько 16%.

На протязі 2020-2021 років вартість основних засобів підприємства мала тенденцію до зростання. Це стосується і первісної вартості, і балансової. Відповідно мали тенденцію до щорічного зростання і суми нарахованої амортизації.

Два елементи основних засобів, а саме «Будівлі, обладнання, земля» і «Машини та обладнання» займають практично 90% від кількості всіх основних засобів підприємства. Це свідчить про їх надзвичайну важливість для виробничого процесу. Саме їх і потрібно брати до уваги під час аналізу ефективності використання необоротних активів підприємства.

Між рівнем ефективності використання основних засобів та показниками ефективності діяльності підприємства в цілому безсумнівно є

зв'язок. За аналізований період фондоддача зросла на 4,3 грн. В цей же час спостерігається зростання обсягів чистого доходу, прибутку, збільшився рівень рентабельності основних засобів і фондоозброєності. Негативну динаміку мав лише показник фондоємності, але це нормально, адже він є оберненим до показника фондоддачі.

Ступінь зносу досягає 73 % загалом по підприємству. Окремі статті основних засобів, такі як «Будівлі, обладнання, земля» зношені дещо менше, на 64%, а, наприклад, «Транспортні засоби» - аж на 82%. Це неприпустиме становище, яке загрожує повною нездатністю до основного виду діяльності. Керівництву необхідно терміново почати вирішувати це питання.

В цілому по основним засобам коефіцієнт оновлення випереджає коефіцієнт вибуття, але усього на 0,02 пункти. Такими темпами для повного оновлення зношених на 70% основних засобів знадобиться 35 років, що не є реальним сценарієм.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПРАТ «ЗАПОРІЖАБРАЗИВ»

3.1 Шляхи покращення використання необоротних активів

За словами Фірсової С.М.: «ефективне використання ресурсного потенціалу підприємств є об'єктивною необхідністю і важливою передумовою розвитку виробничого сектора економіки.

Антіш О.М. зазначає: «сьогодні одним з найбільш актуальних завдань, що стоять перед сучасним підприємством, яке має в своєму розпорядженні складне дороге в обслуговуванні обладнання, є необхідність забезпечення його безпеки та одночасно економічної ефективної роботи. Важливим моментом при вирішенні цього завдання стає впровадження систем управління виробничими фондами та активами підприємства, що складають невід'ємну частину виробничого процесу та дозволяють збільшувати виробничу потужність підприємства за рахунок використання сучасних інформаційних технологій, не вдаючись до закупівель нового обладнання. Важливим моментом при вирішенні цього завдання стає впровадження систем управління виробничими фондами та активами підприємства, що складають невід'ємну частину виробничого процесу та дозволяють збільшувати виробничу потужність підприємства за рахунок використання сучасних інформаційних технологій» [1].

Атамась Г.П. звертає увагу на те, що: «від оснащеності підприємства основними засобами й ефективного їх використання, передусім від ефективного використання основних виробничих засобів, вирішальною мірою залежить обсяг виробництва товарів і послуг та пов'язані з ним кінцеві результати діяльності підприємства. Головною ознакою підвищення рівня ефективного використання основних фондів того чи іншого підприємства є зростання обсягу виробництва продукції чи надання послуг. Успішне

функціонування основних фондів та виробничих потужностей залежить від того, якою мірою реалізуються екстенсивні та інтенсивні фактори кращого їх використання. Важливим показником використання основних засобів є фондівіддача – зі збільшенням фондівіддачі підвищується ефективність використання основних засобів» [5, с. 11].

Гетьман О.О. зазначає: «основними напрямками підвищення ефективності використання основних виробничих фондів підприємством є такі:

1. Установка, монтаж та введення в експлуатацію основних виробничих фондів по можливості одночасно.
2. Збільшення капітальних вкладень в активну частину основних виробничих фондів підприємства.
3. Максимально можливе використання продуктивності та потужності наявного на підприємстві парку обладнання.
4. Максимально можливе використання календарного фонду часу згідно з технічними характеристиками обладнання.
5. Забезпечення належного обслуговування та дотримання необхідних умов експлуатації обладнання.
6. Своєчасне оновлення основних виробничих фондів підприємства.
7. Застосування комбінованого способу організації виробничих процесів на підприємстві.
8. Включення до виробництва незадіяних виробничих фондів.
9. Рівномірне завантаження основних виробничих фондів протягом робочого дня.
10. Підвищення професійно-кваліфікаційного рівня обслуговуючого основні виробничі фонди персоналу» [7, с. 59].

Результативна робота основних фондів і потужностей виробничих залежить від того, як реалізуються екстенсивні і інтенсивні фактори їх найкращого використання. Всебічне вдосконалення використання основних фондів та виробничих потужностей означає: по-перше, збільшення часу

роботи основного обладнання, а по-друге, збільшення частки існуючого обладнання в загальній кількості обладнання, що є на підприємстві.

Екстенсивні напрями підвищення використання основних фондів представлені на рисунку 3.1.

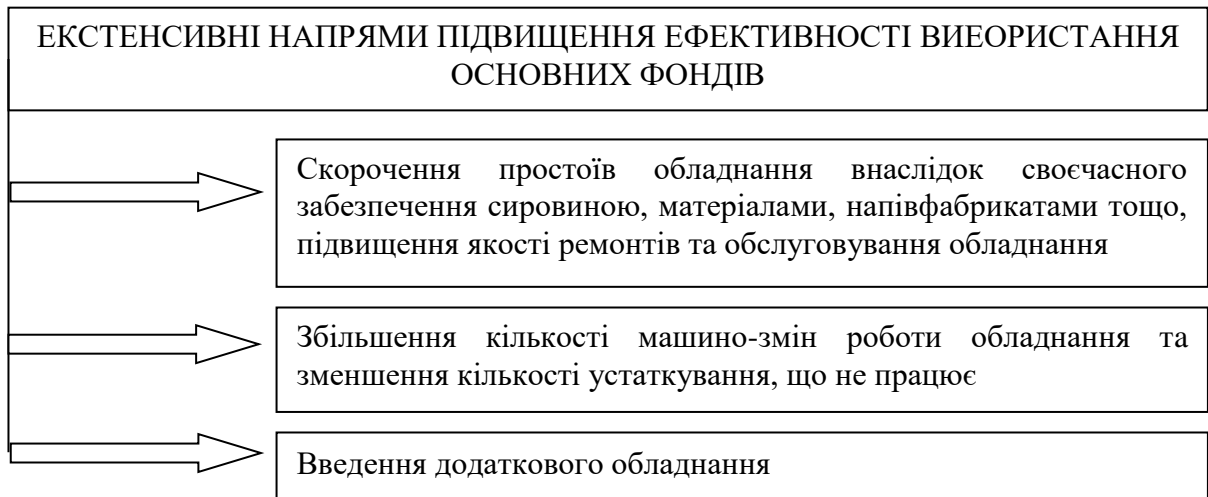

Рис. 3.1. Екстенсивні напрями підвищення використання основних фондів.

За словами Череп А.В.: «ключовими перспективами у збільшенні часу функціонування устаткування виступає:

- скорочення та ліквідація внутрішньо змінних простоїв шляхом підвищення рівня організації виробництва (повне і своєчасне забезпечення робочих місць інструментами, матеріалами, напівфабрикатами, деталями);

- підвищення якості ремонтного обслуговування устаткування;

- скорочення цілодобових простоїв устаткування,

- підвищення коефіцієнта змінності його роботи» [51, с. 216].

Важливим способом підвищення ефективності використання основних фондів є зменшення кількості неактивного обладнання, виведення з експлуатації надлишків та швидке залучення до виробництва невстановленого обладнання. Слід зазначити, що значне вдосконалення використання основних фондів та виробничих потужностей, хоча і не реалізоване на сьогоднішній день, все ж має обмеження. Інтенсивне

вдосконалення використання основних фондів і виробничих потужностей, що передбачає збільшення ступеня завантаження обладнання за одиницю часу, має набагато ширші можливості. Інтенсивні напрямки підвищення ефективності використання фондів основних наведені на рисунку 3.2.

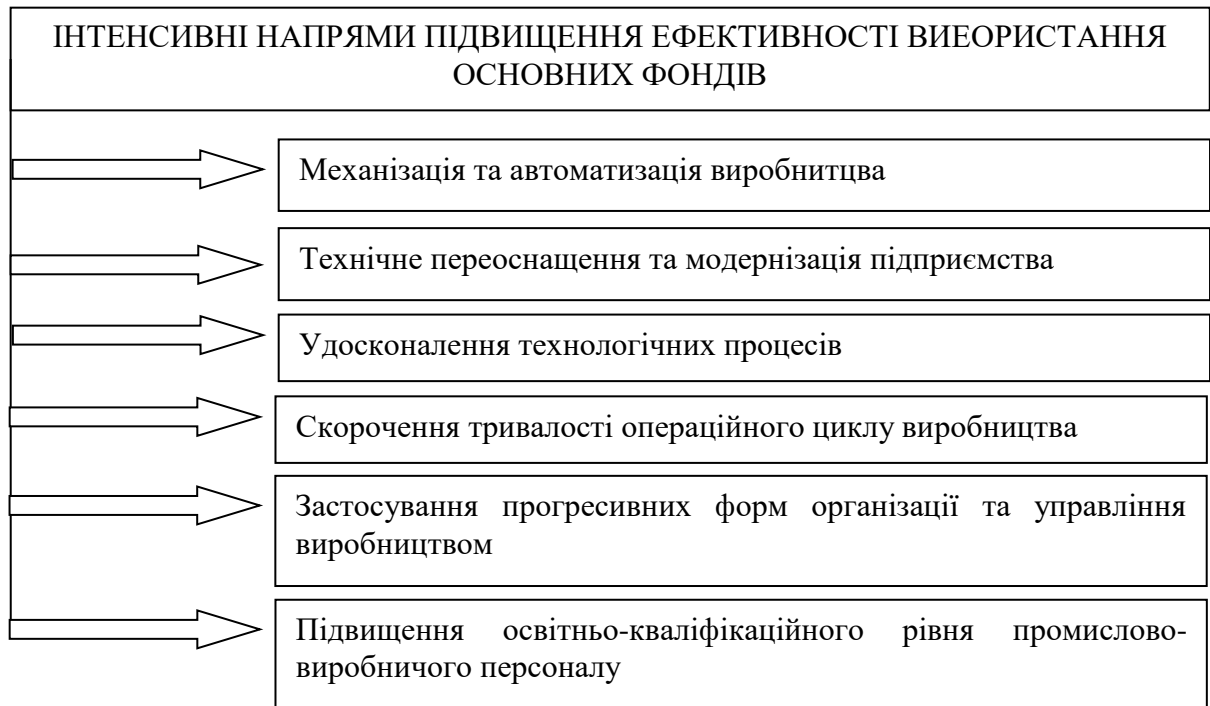

Рис. 3.2. Інтенсивні напрямки підвищення ефективності використання основних фондів.

Значними резервами кращого екстенсивного та інтенсивного використання основних фондів та виробничих потужностей є вдосконалення структури основних фондів. Оскільки збільшення випуску продукції досягається лише у провідних основних цехах, важливо збільшити їх частку в загальній сумі основних фондів.

Збільшення основних фондів допоміжного виробництва призводить до збільшення фондомісткості виробництва, оскільки це безпосередньо не збільшує обсяг виробництва, але навіть без пропорційно розвиненого допоміжного виробництва основні цехи не можуть функціонувати з повною ефективністю.

Іванілов стверджує, що: «необхідно встановлювати оптимальну виробничу структуру підприємства – важливий напрямок кращого використання основних фондів. Важливий резерв кращого екстенсивного та інтенсивного використання основних фондів та виробничих потужностей – швидке освоєння проектних потужностей, введення в дію нових технологічних ліній, агрегатів, устаткування. Практика свідчить, що середній фактичний період освоєння виробничих потужностей становить п'ять-шість і більше років. Разом з тим технічно й економічно обґрунтовані розрахунки підтверджують реальну можливість досягнення проектних показників за один-два роки, залежно від галузі та виду підприємства[14, с. 271-272].

У сучасних умовах слід запровадити та впровадити такі основні напрямки інтенсифікації відтворення основних фондів:

- кардинальне вдосконалення всієї організації робіт та її економічне обґрунтування на всіх етапах процесу відтворення (проектування - виробництво - розподіл - впровадження - експлуатація нового обладнання);

- відповідність кожного підприємства своїй стратегії технічного, організаційного та економічного розвитку;

- переорієнтація інвестиційної політики на максимальне технічне переозброєння та реконструкцію діючих виробничих потужностей; негайне суттєве збільшення масштабів виведення з виробництва технічно застарілих та економічно неефективних машин та обладнання, перехід від практики одноразової заміни використовуваних інструментів до систематичного всебічного оновлення техніко-технологічної бази взаємопов'язаних виробничих підрозділів підприємств;

- формування організаційно-економічної системи на національному рівні, здатної забезпечити постійну зацікавленість усіх ланок науково-виробничого комплексу у реалізації найбільш ефективних процесів відтворення та сприйнятті науково-технічних та організаційних нововведень (інновацій).

На думку Квятковської Л.А.: «практична реалізація названих головних напрямів інтенсифікації відтворювальних процесів потребує не лише активної інженерно-виробничої діяльності самих підприємств, а й мобілізації великих власних фінансових коштів. У повному обсязі вона можлива за умови передовсім постійної державної підтримки, безпосередньої участі багатьох інститутів ринкової інфраструктури та іноземного капіталу.

Головною ознакою підвищення рівня ефективного використання основних фондів і виробничих потужностей того чи іншого підприємства є зростання обсягу виробництва продукції. Кількість же виробленої продукції за наявного розміру виробничого апарату залежить, з одного боку, від фонду часу продуктивної роботи машин та устаткування протягом відповідного періоду, тобто від їх екстенсивного завантаження, а з другого - від ступеня використання знарядь праці за одиницю часу» [17, с. 68].

3.2 Оцінка ефективності заходів управління активами

На сучасному етапі економічного розвитку у більшості сільськогосподарських підприємств гостро не вистачає грошових коштів, які є частиною оборотних активів. Головною причиною цього явища була відсутність ефективної системи управління активами загалом. Ефективне управління активами має важливе значення для забезпечення функціонування підприємства, оскільки ефективна політика управління активами забезпечить безперервність виробничого процесу підприємств, встановлення системи управління грошовими потоками та дебіторською заборгованістю.

Гетьман О.О. зазначає: «у процесі діагностичної роботи необхідно отримати максимально об'єктивну оцінку стану активів з метою подальшого розвитку підприємства. Діагностика активів дає змогу виявити ключові проблеми і намітити шляхи подолання негативних ситуацій на підприємстві, що в підсумку дасть можливість визначити та підвищити ефективність

управління ними. Проведення діагностики стану активів дасть можливість посилити конкурентоспроможність підприємства як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках» [7, с. 102].

Сформовано модель діагностичного аналізу активів підприємства. Доцільно відмітити, що вчені приділяють мало уваги визначенню ефективності управління активами. Це питання практично не розглядається в літературі. Для діагностики корисно використовувати ті показники, які є інформаційною основою для прийняття управлінських рішень щодо управління активами. Практична цінність цього принципу очевидна, враховуючи той факт, що часто незрозуміло, які критерії використовуються для оцінки активів і які коефіцієнти лежать в основі аналізу. Важливим моментом для керівництва компанії є визначення ефективності управління активами, що знайде проблеми в управлінні.

На думку Гетьмана О.О.: «основна мета проведення діагностичного аналізу ефективності управління активами полягає у їх комплексній оцінці, за результатами якої керівництво зможе поррахувати ефективність управління активами і вчасно відреагувати на зміни в управлінні підприємством. Обробка даних може відбуватися в ручному режимі, в автоматизованому або частково автоматизованому. Але перевагу потрібно віддати автоматизованим системам, які підвищують якість аналізу. На першому етапі аналізу активів важливим є виокремлення системи оціночних показників, які дають змогу продіагностувати стан активів та запропонувати заходи щодо уникнення помилок, відхилень, викривлень інформації, прийняття стратегічних рішень щодо попередження та захисту суб'єкта аналізу від внутрішніх і зовнішніх факторів кризових явищ» [7, с. 106].

З метою точнішого розуміння і важливості використання складемо в графічному вигляді алгоритм діагностики активів підприємства, який представлено на рисунку 3.3.

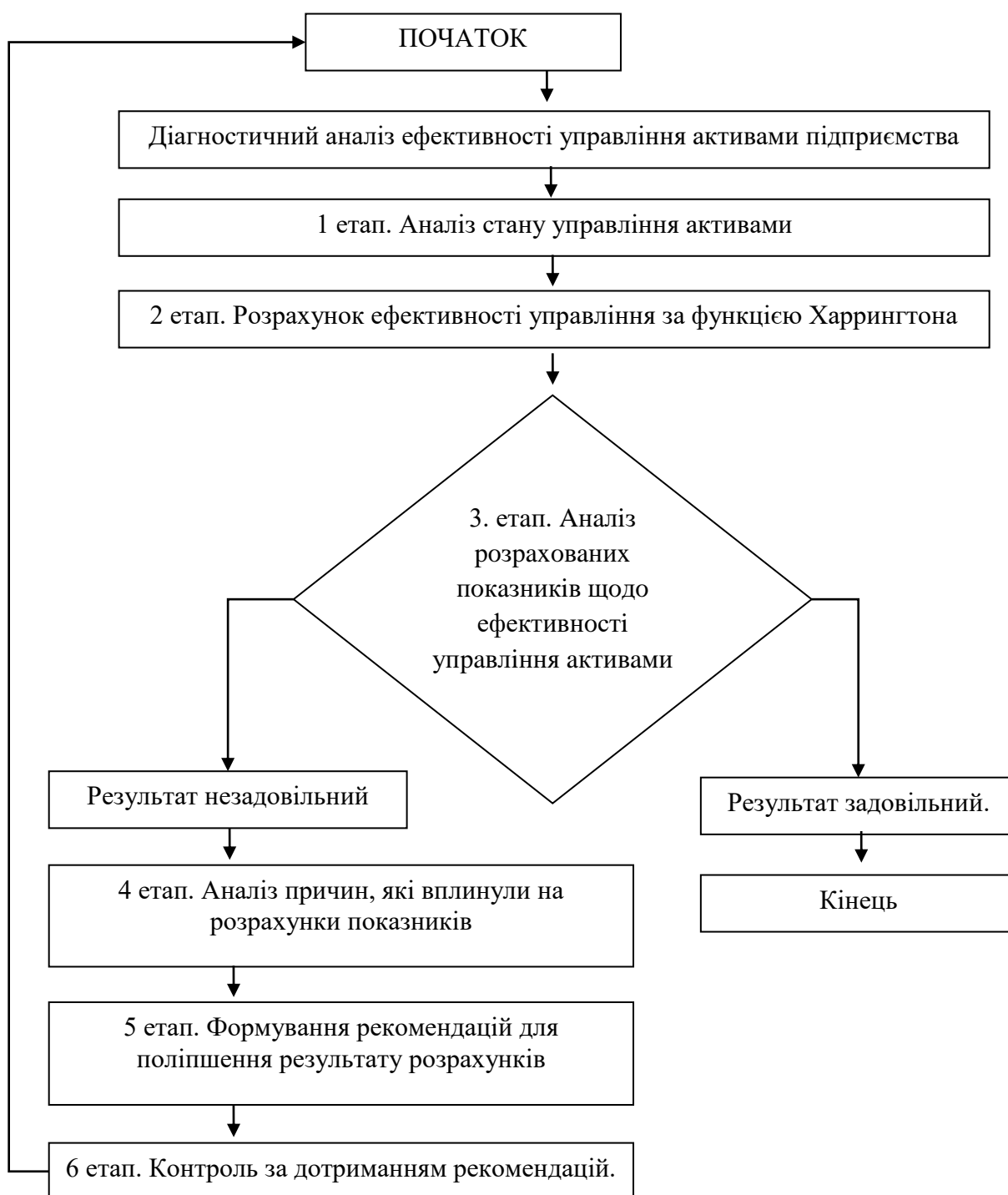

Рис. 3.3. Алгоритм діагностики активів підприємства.

Розглянемо більш детально кожний складник послідовності аналізу активів у межах діагностичного аналізу підприємства.

Юрій Е.О. виокремлює 1-й етап і пояснює його так: «аналіз управління активами - аналіз політики управління активами з точки зору їх видів, поточних та необоротних, які фактично доступні на момент оцінки.

Джерелом інформації є звітність підприємства. також на цьому етапі аналізуються основні показники стану та ефективності управління активами. Компанії необхідно провести аналіз за такими показниками, як: - горизонтальний та вертикальний аналіз активів; - аналіз показників ліквідності; - аналіз показників фінансової стійкості; - аналіз прибутковості та прибутковості; - аналіз наявності оборотних активів; - аналіз ефективності використання оборотних активів» [56, с. 70].

На думку Грабовецького Б.Є: «аналіз ефективності використання оборотних активів допомагає оцінити наявність оборотних активів на підприємстві, їх надлишок або брак. За результатами проведеного аналізу робиться відповідний висновок про стан і ефективність управління активами і перехід до другого етапу» [9, с. 201].

2-й етап. Розрахунок ефективності управління з використанням функції Харрінгтона. На цьому етапі здійснюється розрахунок інтегрального показника за функцією Харрінгтона.

$$S = \sqrt[n]{A_1 \times A_2 \times A_3 \times \dots \times A_n} \quad (3.1)$$

де A_1, A_2, A_3 - показники, котрі прийнятні для аналізу під час виконання аналізу ефективності управління.

Підсумком такого розрахунку буде коефіцієнт корисної дії кінцевий, він засвідчить рівень дієвості: високий, достатній чи низький. Перебуваючи на даному етапі підприємство має розділити показники відповідно до певних критеріїв.

Шкала оцінки ефективності управління активами підприємства представлена в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3.

Шкала оцінки ефективності управління активами підприємства

Оцінка ефективності	Значення показника узагальнюючого	Характеристика
Високий	8,0-10,0	Результат діагностики характеризується динамікою позитивною показників за всіма показниками оцінними
Достатній	2,0-7,9	Показники можуть мати тимчасову динаміку негативну
Низький	0,-1,9	Характеризується суттєвим зменшенням показників за всіма складниками

Критерії поділу такі:

Перший критерій. Важливо розрахувати показник інтегральний оцінювання ефективності управління необоротними активами. Результати розрахунку наведені в таблиці 3.4.

$$K_{з\ 2019} = \frac{366690}{506769} = 0,723$$

$$K_{з\ 2020} = \frac{410533}{543597} = 0,775$$

$$K_{з\ 2021} = \frac{433433}{593967} = 0,730$$

$$\Phi_{в\ 2019} = \frac{1291148}{140079} = 9,214$$

$$\Phi_{в\ 2020} = \frac{1020172}{133064} = 7,767$$

$$\Phi_{в\ 2021} = \frac{1732021}{160534} = 10,789$$

$$K_{\text{прид}\ 2019} = 1 - 0,723 = 0,277$$

$$K_{\text{прид}\ 2020} = 1 - 0,755 = 0,245$$

$$K_{\text{прид } 2021} = 1 - 0,730 = 0,270$$

$$P_{\text{вз } 2019} = \frac{-9242}{140079} = 0,065$$

$$P_{\text{вз } 2020} = \frac{32400}{133064} = 0,240$$

$$P_{\text{вз } 2021} = \frac{44169}{160534} = 0,275$$

$$E_{\text{на } 2019} = \sqrt[4]{0,723 \times 9,214 \times 0,277 \times 0,065} = 0,588$$

$$E_{\text{на } 2020} = \sqrt[4]{0,755 \times 7,667 \times 0,245 \times 0,240} = 0,763$$

$$E_{\text{на } 2021} = \sqrt[4]{0,730 \times 10,789 \times 0,270 \times 0,275} = 0,875$$

Таблиця 3.4.

Розрахунок показника інтегрального оцінки ефективності управління
необоротними активами ПрАТ «Запоріжбразив»

Показник	Значення	2019	2020	2021
Коефіцієнт зносу основних засобів	Кз	0,723	0,755	0,730
Фондовіддача	Фв	9,214	7,667	10,789
Коефіцієнт придатності основних засобів	Кприд	0,277	0,245	0,270
Рентабельність основних виробничих засобів	Рвз	0,065	0,240	0,275
$E_{\text{на}} = \sqrt[4]{K_z \times \Phi_v \times K_{\text{прид}} \times P_{\text{вз}}}$		0,588	0,763	0,875

Хом'як Р.Л. пропонує: «з метою оцінки ефективності управління необоротними активами пропонується керуватися такими показниками, як коефіцієнт зносу основних засобів, фондовіддача, матеріаловіддача, коефіцієнт придатності основних засобів, коефіцієнти оновлення та вибуття основних засобів, рентабельність основних виробничих засобів. Вищезазначені індикатори дають змогу оцінити ступінь управління необоротними активами» [49, с. 368].

Ефективність управління необоротними активами аналізованого підприємства низька із збільшенням динаміки.

Другий критерій. Розраховано показник інтегральний оцінки ефективності управління активами оборотними. Результати розрахунків представлені в таблиці 3.5.

$$P_p 2019 = \frac{199226}{1291148} = 0,154$$

$$P_p 2020 = \frac{190638}{1020172} = 0,186$$

$$P_p 2021 = \frac{320202}{1732021} = 0,184$$

$$T_d 2019 = 360 \times \frac{46082,1}{1291148} = 12,8$$

$$T_d 2020 = 360 \times \frac{41206,5}{1020172} = 14,5$$

$$T_d 2021 = 360 \times \frac{57154,7}{1732021} = 11,8$$

$$K_{обз} 2019 = \frac{1291148}{302440,5} = 4,274$$

$$K_{обз} 2020 = \frac{1020172}{335223,5} = 3,043$$

$$K_{обз} 2021 = \frac{1732021}{347725,5} = 4,981$$

$$T_k 2019 = 360 \times \frac{332240}{1291148} = 92,6$$

$$T_k 2020 = 360 \times \frac{293948}{1020172} = 103,4$$

$$T_k 2021 = 360 \times \frac{337138,5}{1732021} = 70,0$$

$$E_{oa} 2019 = \sqrt[4]{0,154 \times 12,8 \times 4,274 \times 92,6} = 5,2$$

$$E_{oa} 2020 = \sqrt[4]{0,186 \times 14,5 \times 3,043 \times 103,4} = 5,4$$

$$E_{oa} 2021 = \sqrt[4]{0,184 \times 11,8 \times 4,981 \times 70,0} = 0,875$$

Таблиця 3.5

Розрахунок інтегрального показника оцінки ефективності управління оборотними активами ПрАТ «Запоріжжябразив»

Показник	Значення	2019	2020	2021
Рентабельність реалізації	Рр	0,154	0,186	0,184
Середній темп погашення дебіторської заборгованості	Тд	12,8	14,5	11,8
Оборотність запасів	Коб.з	4,274	3,043	4,981
Середній темп погашення кредиторської заборгованості	Тк	92,6	103,4	70,0
$E_{oa} = \sqrt[4]{P_p \times T_d \times K_{об.з} \times T_k}$		5,2	5,4	5,2

З метою оцінювання ефективності управління активами оборотними пропонується керуватися такими показниками, як прибутковість реалізації, середній термін погашення дебіторської заборгованості, оборот запасів, середній термін погашення кредиторської заборгованості. Вищезазначені 78 показники дозволяють оцінити ступінь управління оборотними активами. Оцінка управління оборотними активами є позитивною зі зниженням динаміки.

Третій критерій. Використовуючи експертну шкалу вищенаведені показники переоформлюють у оцінки бальні, їм також присвоюють вагові значення, що дають можливість отримати інтегральні рівні різних складників під час оцінювання ефективності управління активами підприємства таблиця 3.6.

$$E_{\text{ІНТ } 2019} = \frac{3 \times 0,588 + 7 \times 5,2}{10} = 6,4$$

$$E_{\text{ІНТ } 2020} = \frac{3 \times 0,763 + 7 \times 5,4}{10} = 4,0$$

$$E_{\text{ІНТ } 2021} = \frac{3 \times 0,875 + 7 \times 5,2}{10} = 9,5$$

Таблиця 3.6

Розрахунок інтегрального показника оцінки ефективності управління активами ПрАТ «Запоріжбразив»

Показник	Бал	2019	2020	2021
$E_{Ha} = \sqrt[4]{K_3 \times \Phi_B \times K_{прид} \times P_{вз}}$	3	0,588	0,763	0,875
$E_{Oa} = \sqrt[4]{P_p \times T_d \times K_{об.з} \times T_k}$	7	5,2	5,4	5,2
$E_{інт}$	10	6,4	4,0	9,5

Отже, результативність управління ПрАТ «Запоріжбразив» перебувала в діапазоні «достатня», але у 2021 році вона перейшла до категорії «висока». Оскільки тенденція до зростання спостерігалася тільки для показника оцінки ефективності управління саме необоротними активами, можна зробити висновок про те, що це і є головною причиною покращення інтегрального показника.

Керівництву підприємства важливо визначити, чи задовольняє їх такий результат, чи ні. Якщо так, то аналіз закінчується, якщо ні – переходять до етапу наступного аналізу причин такого результату.

Грунтуючись на узагальненні значень цих рівнів бал найбільшій шкали оцінки кожного показника (10 балів) варто застосовувати при генеруванні шкали оцінки управління ефективності активами підприємства на основі показника інтегрального і її інтерпретації графічної.

Етап 3. Аналіз розрахункових показників ефективності управління активами. На цьому етапі за результатами визначення рівня ефективності управління компанія приходить до відповідного висновку. Якщо рівень ефективності високий, результат задовольняє керівництво, тоді аналіз завершено. Якщо результат низький або достатній, переходьте до четвертого етапу.

4-й етап. Аналіз причин, що вплинули на розрахунки показників ефективності. За результатами аналізу проводиться аналіз причин впливу на обрані показники оцінки. Можливо, вибрані показники не чітко

відображають всю картину або фактори впливу вибрані неправильно. Після цього аналізу ми переходимо до п'ятого етапу.

5-й етап. Формування рекомендацій щодо покращення результату розрахунків. На цьому етапі особи, відповідальні за діагностику, формують необхідний набір рекомендацій для покращення результату розрахунків.

6-й етап. Контроль за дотриманням рекомендацій - стежити за корекцією показників.

Отже підсумовуючи зазначимо, що дослідження показали, що в процесі діагностичної роботи необхідно отримати найбільш об'єктивну оцінку стану активів з метою подальшого розвитку підприємства. Діагностика активів дозволяє виявити ключові проблеми та визначити шляхи подолання негативних ситуацій на підприємстві, що врешті-решт виявить та підвищить ефективність управління ними. Проведення діагностики стану активів дасть можливість посилити конкурентоспроможність підприємства як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Для діагностики корисно використовувати ті показники, які є інформаційною основою для прийняття управлінських рішень щодо управління активами. Практична цінність цього принципу очевидна, враховуючи той факт, що часто незрозуміло, які критерії використовуються для оцінки активів та які коефіцієнти лежать в основі аналізу. Важливим моментом для керівництва компанії є визначення ефективності управління активами, що знайде проблеми в управлінні. Основною метою діагностичного аналізу ефективності управління активами є їх комплексна оцінка, за результатами якої керівництво зможе розрахувати ефективність управління активами та своєчасно реагувати на зміни в управлінні підприємством.

Основними напрямками підвищення ефективності використання основних виробничих фондів підприємством є такі:

1. Установка, монтаж та введення в експлуатацію основних виробничих фондів по можливості одночасно.
2. Збільшення капітальних вкладень в активну частину основних виробничих фондів підприємства.
3. Максимально можливе використання продуктивності та потужності наявного на підприємстві парку обладнання.
4. Максимально можливе використання календарного фонду часу згідно з технічними характеристиками обладнання.
5. Забезпечення належного обслуговування та дотримання необхідних умов експлуатації обладнання.
6. Своєчасне оновлення основних виробничих фондів підприємства.
7. Застосування комбінованого способу організації виробничих процесів на підприємстві.
8. Включення до виробництва незадіяних виробничих фондів.
9. Рівномірне завантаження основних виробничих фондів протягом робочого дня.
10. Підвищення професійно-кваліфікаційного рівня обслуговуючого основні виробничі фонди персоналу.

Результативна робота основних фондів і потужностей виробничих залежить від того, як реалізуються екстенсивні і інтенсивні фактори їх найкращого використання.

Важливим способом підвищення ефективності використання основних фондів є зменшення кількості неактивного обладнання, виведення з експлуатації надлишків та швидке залучення до виробництва невстановленого обладнання.

Значними резервами кращого екстенсивного та інтенсивного використання основних фондів та виробничих потужностей є вдосконалення структури основних фондів.

У сучасних умовах слід запровадити та впровадити такі основні напрямки інтенсифікації відтворення основних фондів:

- кардинальне вдосконалення всієї організації робіт та її економічне обґрунтування на всіх етапах процесу відтворення (проектування - виробництво - розподіл - впровадження - експлуатація нового обладнання);

- відповідність кожного підприємства своїй стратегії технічного, організаційного та економічного розвитку;

- переорієнтація інвестиційної політики на максимальне технічне переозброєння та реконструкцію діючих виробничих потужностей; негайне суттєве збільшення масштабів виведення з виробництва технічно застарілих та економічно неефективних машин та обладнання, перехід від практики одноразової заміни використовуваних інструментів до систематичного всебічного оновлення техніко-технологічної бази взаємопов'язаних виробничих підрозділів підприємств;

- формування організаційно-економічної системи на національному рівні, здатної забезпечити постійну зацікавленість усіх ланок науково-виробничого комплексу у реалізації найбільш ефективних процесів відтворення та сприйнятті науково-технічних та організаційних нововведень (інновацій).

Сформовано модель діагностичного аналізу активів підприємства на основі розрахунку інтегрального показника за функцією Харрінгтона.

Розрахунки за даними фінансової звітності за період 2020-2021 роки доводять, що результативність управління ПрАТ «Запоріжбразив» перебуває в діапазоні «достатня», але у 2021 році вона перейшла до категорії «висока».

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи висловлювання дослідників, можна сказати, що необоротні активи - це активи, які надійно виражаються у своїй вартості, використовуються компанією протягом тривалого часу (більше одного року) і які, як очікується, принесуть користь у майбутньому.

В практичній діяльності до необоротних активів відносять майнові цінності усіх видів із терміном використання більше року одного та вартістю більше 15 мінімумів неоподатковуваних доходів громадян.

Оцінка фінансового стану підприємства здійснюється на основі даних, що представлені в першу чергу в фінансовій звітності підприємства.

Згідно Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» фінансова звітність – це бухгалтерська звітність, що містить інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за звітний період».

Основними нормативними документами, якими керуються фінансові працівники в практичній діяльності під час аналізу необоротних активів, є П(С)БО 2 «Баланс», П(С)БО 7 «Основні засоби», П(С)БО 8 «Нематеріальні активи»

При початковому ознайомленні з балансом для загальної оцінки фінансового стану активно використовуються показники горизонтального, вертикального та трендового аналізів.

У ході горизонтального аналізу визначають абсолютні зміни розміру валюти балансу та різних його статей за звітний період, а також відносні показники динаміки (темпи зростання або приросту).

Метою вертикального (структурного) аналізу є визначення:

- питомої ваги статей балансу у валюті балансу на початок і кінець звітного періоду;
- змін у питомій вазі;

- змін у % до розміру статей балансу на початок періоду (темپ приросту статті балансу);
- змін у % до змін валюти балансу (темп приросту структурних змін – показник динаміки структурних змін).

При трендовому аналізі використовуються економіко-математичні методи.

Склад необоротних активів: основні засоби, незавершені капітальні інвестиції, нематеріальні активи, довгострокові фінансові інвестиції, інвестиційна нерухомість, довгострокові біологічні активи, довгострокова дебіторська заборгованість, відстрочені податкові активи, інші необоротні активи;

Приватне акціонерне товариство «Запорізький абразивний комбінат» - єдиний виробник шліфувальних матеріалів в Україні та один з найбільших виробників абразивів у Східній Європі. Підприємство володіє потужним виробничим потенціалом і виробляє продукцію на основі сучасних технологій.

На протязі аналізованого періоду розмір необоротних активів підприємства збільшився із 269944 тис. грн. на початку 2020 року до 277903 тис. грн. на кінець 2021 року. В структурі необоротних активів найбільшу питому вагу займають основні засоби (близько 50%). Наступними за вагомістю йдуть довгострокові фінансові інвестиції які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств, їх частка трималася на рівні 21-21%. Інші фінансові інвестиції – останній елемент необоротних активів, який має суттєву питому вагу – близько 16%.

На протязі 2020-2021 років вартість основних засобів підприємства мала тенденцію до зростання. Це стосується і первісної вартості, і балансової. Відповідно мали тенденцію до щорічного зростання і суми нарахованої амортизації.

Два елементи основних засобів, а саме «Будівлі, обладнання, земля» і «Машини та обладнання» займають практично 90% від кількості всіх

основних засобів підприємства. Це свідчить про їх надзвичайну важливість для виробничого процесу. Саме їх і потрібно брати до уваги під час аналізу ефективності використання необоротних активів підприємства.

Між рівнем ефективності використання основних засобів та показниками ефективності діяльності підприємства в цілому безсумнівно є зв'язок. За аналізований період фондівіддача зросла на 4,3 грн. В цей же час спостерігається зростання обсягів чистого доходу, прибутку, збільшився рівень рентабельності основних засобів і фондоозброєності. Негативну динаміку мав лише показник фондоємності, але це нормально, адже він є оберненим до показника фондівіддачі.

Ступінь зносу досягає 73 % загалом по підприємству. Окремі статті основних засобів, такі як «Будівлі, обладнання, земля» зношені дещо менше, на 64%, а, наприклад, «Транспортні засоби» - аж на 82%. Це неприпустиме становище, яке загрожує повною нездатністю до основного виду діяльності. Керівництву необхідно терміново почати вирішувати це питання.

В цілому по основним засобам коефіцієнт оновлення випереджає коефіцієнт вибуття, але усього на 0,02 пункти. Такими темпами для повного оновлення зношених на 70% основних засобів знадобиться 35 років, що не є реальним сценарієм.

Основними напрямками підвищення ефективності використання основних виробничих фондів підприємством є такі:

1. Установка, монтаж та введення в експлуатацію основних виробничих фондів по можливості одночасно.
2. Збільшення капітальних вкладень в активну частину основних виробничих фондів підприємства.
3. Максимально можливе використання продуктивності та потужності наявного на підприємстві парку обладнання.
4. Максимально можливе використання календарного фонду часу згідно з технічними характеристиками обладнання.

5. Забезпечення належного обслуговування та дотримання необхідних умов експлуатації обладнання.
6. Своєчасне оновлення основних виробничих фондів підприємства.
7. Застосування комбінованого способу організації виробничих процесів на підприємстві.
8. Включення до виробництва незадіяних виробничих фондів.
9. Рівномірне завантаження основних виробничих фондів протягом робочого дня.
10. Підвищення професійно-кваліфікаційного рівня обслуговуючого основні виробничі фонди персоналу.

Результативна робота основних фондів і потужностей виробничих залежить від того, як реалізуються екстенсивні і інтенсивні фактори їх найкращого використання.

Важливим способом підвищення ефективності використання основних фондів є зменшення кількості неактивного обладнання, виведення з експлуатації надлишків та швидке залучення до виробництва невстановленого обладнання.

Значними резервами кращого екстенсивного та інтенсивного використання основних фондів та виробничих потужностей є вдосконалення структури основних фондів.

У сучасних умовах слід запровадити та впровадити такі основні напрямки інтенсифікації відтворення основних фондів:

- кардинальне вдосконалення всієї організації робіт та її економічне обґрунтування на всіх етапах процесу відтворення (проектування - виробництво - розподіл - впровадження - експлуатація нового обладнання);
- відповідність кожного підприємства своїй стратегії технічного, організаційного та економічного розвитку;
- переорієнтація інвестиційної політики на максимальне технічне переозброєння та реконструкцію діючих виробничих потужностей; негайне суттєве збільшення масштабів виведення з виробництва технічно застарілих

та економічно неефективних машин та обладнання, перехід від практики одноразової заміни використовуваних інструментів до систематичного всебічного оновлення техніко-технологічної бази взаємопов'язаних виробничих підрозділів підприємств;

- формування організаційно-економічної системи на національному рівні, здатної забезпечити постійну зацікавленість усіх ланок науково-виробничого комплексу у реалізації найбільш ефективних процесів відтворення та сприйнятті науково-технічних та організаційних нововведень (інновацій).

Сформовано модель діагностичного аналізу активів підприємства на основі розрахунку інтегрального показника за функцією Харрінгтона.

Розрахунки за даними фінансової звітності за період 2020-2021 роки доводять, що результативність управління ПрАТ «Запоріжжябразив» перебуває в діапазоні «достатня», але у 2021 році вона перейшла до категорії «висока».

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Антіш О.М. Основні засади покращення ефективності управління майном підприємства: [Електрон. ресурс]. - Режим доступа: <http://conferences.neasmo.org.ua/node/819>
2. Багацька К.В., Говорушко Т.А., Шеремет О.О. Фінансовий аналіз: Підручник. – К., 2014. – с. 320 с.
3. Берест М. М. Фінансовий аналіз : навчальний посібник : [Електронне видання] / М. М. Берест. – Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. – 164 с.
4. Бланк И. А. Финансовый менеджмент / И.А. Бланк: учебный курс. - К: Ника-Центр; 2006. - 656 с.
5. Бланк И.А. Управление финансовой стабилизацией предприятия / И.А. Бланк. - К. : Ника-Центр ; Эльга, 2003. - 246 с.
6. Гетьман О.О. Економіка підприємства : Навч. посіб. / Гетьман О.О., Шаповал В.М. - 2-ге видання. - К. : Центр учбової літератури, 2010. - 488 с.
7. Гетьман О.О. Економічна діагностика. Навчальний посібник. / О.О. Гетьман, В.М. Шаповал. К.: Центр навчальної літератури, 2007.
8. Голов С. Ф. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку / С. Ф. Голов. - К.: ФПБАУ, 2004. - 248 с.
9. Грабовецький Б.Є. Економічний аналіз : [підручник для студентів] / Б.Є. Грабовецький. - К. : Центр навчальної літератури, 2009. - 256 с.
10. Грабовецький, Б. Є. Фінансовий аналіз та звітність : навчальний посібник / Б. Є. Грабовецький, І. В. Шварц. – Вінниця: ВНТУ, 2011. - 281 с.
11. Давиденко Н.М. Ліквідність та платоспроможність як показники ефективності фінансового менеджменту підприємства // Актуальні проблеми економіки. - 2015. - № 2 (44). - С. 36-40.
12. Диба В. М. Облік та аналіз необоротних активів : моногр. / В. М. Диба. - К. :КНЕУ, 2008. - 288 с.

13. Загородній А.Г. Фінансово-економічний словник / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк. - Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2005. - 714 с.
14. Іванілов О.С. Економіка підприємства: Підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / О.С. Іванілов. - К.: Центр учбової літератури, 2009. - 728 с.
15. Ізмайлова К.В. Фінансовий аналіз: Навч. посіб. – 2-ге вид., стереотип. – К.: МАУП, 2001. – 152 с.
16. Ітерман Г.А. Політика управління необоротними активами підприємства/ Л.І.Бровко, Г.А. Ітерман // Облікова, фінансова та управлінська діяльність підприємств в умовах нестійкої економіки: кол. моног. / за заг. ред. І.П. Приходька - Дніпро :Пороги, 2020.- С. 151-161.
17. Квятковська Л.А. Комплексний підхід до оцінки ефективності управління підприємством / Л.А. Квятковська, Л.Д. Воробйова // Вісник Національного технічного університету «ХПІ». Сер.: Актуальні проблеми управління та фінансово-господарської діяльності підприємства. 2013, № 50. С. 67-75. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vspriay_2013_50_15.
18. Коваленко Л.О. Фінансовий менеджмент / Л.О. Коваленко, Л.М. Ремньова. - К.: Знання, 2015. - 406 с.
19. Кондратенко Н. О. Фінансовий аналіз : конспект лекцій для студентів бакалавріату усіх форм навчання спеціальності 281 – Публічне управління та адміністрування / Н. О. Кондратенко, К. О. Великих; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. Бекетова, 2020. – 166 с.
20. Кононенко О., Маханько О. Аналіз фінансової звітності. – 4-те вид., перероб. і доп. – Х.: Фактор, 2006. – 200 с.
21. Корнева Н.О., Шляхи покращення фінансового стану підприємств // Н.О. Корнева, І.О. Шаповалова // Науковий вісник Миколаївського

- державного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія: Економічні науки. 2013. Вип. 5.1. С. 55-60.
22. Кузнецов В. Великий словник бухгалтера / В. Кузнецов, О. Михайленко. - 2-ге вид., переробл. і допов. - Харків: Фактор, 2005. - 532 с.
23. Мазуркевич І. О. Оцінка ефективності використання основних засобів на підприємстві / І. О. Мазуркевич // Формування ринкових відносин в Україні. - 2016. - № 2 (57). - С. 91-93.
24. Мних Є. В. Фінансовий аналіз: навч. посібник / Є. В. Мних, Н. С. Барабаш. - К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2014. - 536 с.
25. Мних Є. В. Фінансовий аналіз : підручник / Є. В. Мних, Н. С. Барабаш. - К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2014. - 536 с.
26. Момот Т. В. Фінансовий менеджмент / Момот Т. В. - К.: ЦУЛ, 2011. - 712 с.
27. Мочерний С. В. Економічна енциклопедія / С. В. Мочерний. - К.: Видавничий центр «Академія», 2000. - Т. 1. - С. 848.
28. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», від 07.02.2013 р. №73. [Електронний ресурс] - Режим доступу <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.
29. Петрова В. Ф. Конспект лекцій з дисципліни «Фінансовий аналіз» (для студентів заочної форми навчання освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліст та слухачів другої вищої освіти спеціальності 7.03050901 – Облік і аудит) / В. Ф. Петрова; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. – 138 с.
30. Поддєрьогін А. М. Фінанси підприємств / А. М. Поддєрьогін: Підручник / К.: КНЕУ, 2002. - 571 с.
31. Подольська В. О., Яріш О. В. Фінансовий аналіз: Навч. посібник. - К.: Центр навчальної літератури, 2007. - 488с.
32. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 «Баланс», затверджене Наказом Міністерства фінансів України № 87 від 31 березня 1999 року

- [Електронний ресурс]. - Режим доступу:
<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0396-99>.
33. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 27 квітня 2000 року № 92.
34. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи», затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 18 жовтня 1999 року № 242.
35. Приймак С.В. Фінансовий аналіз. Практикум : [навчальний посібник]. – Львів, 2021. – 264 с.
36. Про затвердження Інструкції з бухгалтерського обліку основних засобів і нематеріальних активів банку України : постанова Національного банку України № 480 від 20 грудня 2005 року із доповненнями та змінами [Електронний ресурс]. - Режим доступу:
<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0040-06>.
37. Про порядок віднесення майна до такого, що включається до складу цілісного майнового комплексу державного підприємства: наказ Фонду державного майна України № 1954 від 29 грудня 2010 року [Електронний ресурс]. - Режим доступу:
<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0109-11>.
38. Романенко М.А. Ефективність використання основних виробничих фондів та розробка пропозицій щодо її поліпшення / М.А. Романенко // Держава та регіони, 2019 . - №3 . - С.318-321.
39. Савицька Г. В. Аналіз господарської діяльності підприємства: 5-е вид. / Г.В. Савицька. - Мінськ: ООО «Новое поколение», 2001. - 688 с.
40. Сеймон В. С. Бухгалтерський облік необоротних активів в Україні та Угорщині: порівняльний аспект / Сеймон В. С. - 2010. - 23 с.
41. Семенов А. Г. Особливості формування капіталу підприємства / А. Г. Семенов, Л. А. Юсипчук // Вісник економічної науки України. - 2014. -

- № 1. - С. 110-114. - Режим доступу:
http://nbuv.gov.ua/UJRN/Venu_2014_1_27.
42. Сокольська Р.Б., Зелікман В.Д., Акімова Т.В. Фінансовий аналіз: Навч. посібник. Частина І. Аналіз фінансової звітності. – Дніпропетровськ: НМетАУ, 2015. – 92 с.
43. Фінансовий аналіз [текст] навчальний посібник. / За заг. ред. Школьник І. О. Ф 59 [І. О. Школьник, І. М. Боярко, О. В. Дейнека та ін.] – К.: «Центр учбової літератури», 2016. – 368 с.
44. Фінансовий аналіз діяльності підприємства. Тексти лекцій для студентів спеціальності 051 — Економіка за освітньою програмою — Економіка підприємства денної форми навчання / Укладачі: Самко О.О. – Чернігів: ЧНТУ, 2020. – 112 с.
45. Фінансовий аналіз: навч. посібник / уклад.: Н.Л. Марусяк. – Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. – 172 с.
46. Фінансовий аналіз. Навчальний посібник / М. Р. Лучко, С. М. Жукевич, А. І. Фаріон – Тернопіль:, ТНЕУ, 2016 – 304 с.
47. Фінансово-економічний аналіз: Підручник/ Буряк П.Ю., Римар М.Б., Биць М.Т. та ін. Під заг.ред. П.Ю. Буряка та М.В. Римара. - К.: ВД Професіонал, 2004. - 528 с.
48. Фірсова С.М. Особливості внутрішнього контролю використання необоротних активів підприємства / С.М. Фірсова, О.В. Гарасюта // Науковий вісник НЛТУ України: зб. наук.-техн. праць. - Львів: РВВ НЛТУ України. - 2019. - Вип. 16.6. - С. 184-187.
49. Хом'як Р.Л. Необоротні активи: сутність та їх класифікація / Р.Л. Хом'як // Науковий вісник НЛТУ. - 2016. - Вип. 16.6 - С. 184-187
50. Цал-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз / Ю.С. Цал-Цалко. - К.: Центр учбової літератури, 2008. - 566 с.
51. Череп А.В. Ефективність використання основних фондів / Череп А.В., Клименко А.А. // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. - 2014. - №6. - С. 214-217.

52. Швець В. Необоротні активи в системі кругообороту капіталу підприємства / В. Швець, О. Борисюк // Економіка. - 2018. - № 118. - С. 53-55.
53. Шелудько В. М. Фінансовий менеджмент: підруч. / В. М. Шелудько. - 2-ге вид., стер. - К., 2013. - 375 с.
54. Шеремет О.О. Фінансовий аналіз / О.О. Шеремет. - К., 2009. - 196 с.
55. Щепіна Т. Г. Особливості ефективного формування і використання капіталу підприємства / Т. Г. Щепіна, У. В. Люлько. // Проблеми підвищення ефективності інфраструктури. - 2015. - №. 40. - С. 91-95.
56. Юрій Е.О. Вдосконалення методики оцінки фінансового стану підприємств в контексті регулювання їх економічної поведінки у мінливому середовищі / Е.О. Юрій, В.В. Прядко, В.К. Євдокименко, М.В. Карвацький // Регіональна економіка. - 2016. - №1. - С. 69-80.

ДОДАТКИ